

Vysoká škola CEVRO Institut

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Andrea Padevětová

Praha 2015

Vysoká škola CEVRO Institut
Katedra soukromého práva

ROLE EVROPSKÉHO SOUDU
PRO LIDSKÁ PRÁVA
V EVROPSKÉM SYSTÉMU
OCHRANY LIDSKÝCH PRÁV

Bc. Andrea Padevětová

Studijní program: Soukromoprávní studia
Studijní obor: Obchodněprávní vztahy
Vedoucí práce: Doc. Dr. Christian Harald Scheu
Ph.D.

Diplomová práce

Praha 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně, uvedla v ní všechny použité prameny a zdroje a v textu řádně vyznačila jejich použití.

V Olomouci dne 19. listopadu 2014

Bc. Andrea Padevětová

Touto cestou bych ráda poděkovala panu Doc. Dr. Christianovi Haraldovi Scheu Ph.D., za užitečné rady, vstřícnou radu a ochotu vést mojí diplomovou práci.

Obsah

Resumé

Úvod

1 Základní lidská práva a jejich kodifikace	4
1.1 Vymezení pojmu.....	4
1.2 Diferenciace jednotlivých termínů.....	4
1.3 Vymezení subjektů a objektu lidských a občanských práv.....	6
1.4 Členění práv a svobod podle LZPS a jejich obsah.....	6
1.5 Vývoj právní ochrany lidských práv.....	9
2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv	12
2.1 Základní charakteristika a práva v ní zakotvená.....	12
2.2. Ochrana sociálních a hospodářských práv – Evropská sociální charta.....	19
3 Kontrolní mechanismus Evropské úmluvy o ochraně lidských práv – institucionální ochrana	23
3.1 Kontrolní mechanismus dle původního znění Úmluvy.....	24
3.1.1 Evropská komise pro lidská práva.....	25
3.1.2 Evropský soud pro lidská práva.....	26
3.1.3 Výbor ministrů.....	27
3.2 Protokol č. 11 a nový systém kontroly lidských práv.....	28
4 Evropský soud pro lidská práva	29
4.1 Kontrolní mechanismus ESLP po 1. listopadu 1998.....	30
4.1.1 Složení a organizace ESLP.....	30
4.1.2 Rozhodovací pravomoc a příslušnost ESLP.....	33
4.1.3 Poradní pravomoc ESLP.....	37
4.1.4 Řízení před ESLP.....	37
4.2 Vybraná rozhodnutí týkající se České Republiky.....	49
4.3 Navrhovaná reforma Evropského soudu pro lidská práva (Protokol č. 14 Úmluvy).....	57
5 Lisabonská smlouva a lidská práva	60
5.1 Lisabonská smlouva a lidská práva – bilance zisků a ztrát.....	61
5.2. Ochrana základních lidských práv v EU.....	62
5.2.1 Lidská práva a judikatura ESD.....	63

5.2.2 Vztah ESLP k právu EU.....	65
5.2.3 Listina základních práv EU.....	66
5.3 Přistoupení EU k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a jeho dopady na systém práva EU.....	67
Závěr	72
Seznam použitých zdrojů	74
Literatura.....	74
Judikatura.....	75
Internetové zdroje.....	76
Přílohy	77
Příloha č. 1.....	77
Příloha č. 2.....	85

Resumé

The influence of the European Court of Human Rights in the European system of human rights protection to the laws of the Member States of the Council of Europe is positive and leads to better protection of human rights in Europe.

One of the most important documents negotiated in the Council of Europe's European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. 11. Protocol thereto of November 1, 1998 brought a single-adversarial proceedings before the European Court of Human Rights.

The aim is to highlight the possibility of the complainant to appeal directly to the European Court of Human Rights with the conditions laid down by it, also to focus on the entire process associated with the filing of a complaint by the complainant, including proceedings before this Court and the Court's decision to dismantle selected. Such a court decision primarily nonetheless notes violation or non-violation of the Convention and the State concerned to take certain measures to avoid having to resort to similar cases.

Resumé

Vliv Evropského soudu pro lidská práva v evropském systému ochrany lidských práv na právní řády členských států Rady Evropy je pozitivní a vede k prohlubování ochrany lidských práv v Evropě. A ochrana lidských práv se v Evropě stala jednou ze základních hodnot, která si zaslouží být dodržována.

Jedním z nejvýznamnějších dokumentů sjednaných na půdě Rady Evropy je Evropská úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod. 11. Protokol této Úmluvě ze dne 1. listopadu 1998 přinesl jednostupňové a kontradiktorní řízení před Evropským soudem pro lidská práva.

Cílem práce je poukázat na možnost stěžovatele obrátit se přímo na Evropský soud pro lidská práva s podmínkami stanovenými Úmluvou, také se zaměřit na celý proces spojený s podáním stížností stěžovatelem, včetně řízení před tímto Soudem a rozebrat vybraná rozhodnutí Soudu. Taková rozhodnutí Soudu především nicméně konstatuje porušení či neporušení Úmluvy a dotčený stát přijímá určitá opatření, aby nemuselo docházet k podobným případům.

Úvod

Toto téma diplomové práce jsem si vybrala proto, že jsem se již věnovala problematice ochrany základních lidských práv jak při minulém studiu, tak i při nynějším studiu. A touto cestou také chci při zpracovávání této práce rozšířit své vědomosti a objevit nové poznatky, které toto téma s sebou nese. Avšak v této práci se zabývám především podrobně institutu Evropského soudu pro lidská práva, jež nese hlavní atribut v samotném názvu této práce. Přičemž je zcela nutné uvést jako nedílnou součást práce i Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv, neboť právě Evropský soud pro lidská práva byl zřízen k projednávání porušení této Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. A podle původního znění této úmluvy se kontrolní mechanismus kromě Evropského soudu pro lidská práva skládal dříve ještě z Evropské komise pro lidská práva, která projednávala příslušnost stížností zaslaných jednotlivci, zjišťovala skutečnosti a případně se pokusila o smírné řešení sporu. Evropský soud pro lidská práva pak projednával ty případy, které mu předložila Evropská komise nebo některý ze smluvních států. A právě nepružnost a pomalost systému si vyžádala změnu uskutečněnou Protokolem č. 11 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv místo Evropské komise pro lidská práva a Evropského soudu pro lidská práva jen jediný orgán – stálý Evropský soud pro lidská práva. Výboru ministrů Rady Evropy byla také omezena pravomoc pouze na dohlížení nad rozsudky Evropského soudu pro lidská práva. Tuto historii, jak vznikl Evropský soud pro lidská práva jako samostatný institut, práce přesně popisuje.

Vyspělost lidské společnosti je poměřována lidskými právy. Jejich dodržování a respektování determinuje skutečnou úroveň demokratizace společnosti, právní stát a blaho jednotlivce. Lidská práva jsou velmi významným tématem mající mnoho podob. A proto se v práci zaměřuji i na samotný výčet a charakteristiku základních lidských práv na poli evropského systému ochrany těchto práv zaručených nejen v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv, ale také v Evropské sociální chartě, neboť tato úmluva nezahrnuje práva sociální a hospodářská.

Cílem této práce, která je rozdělená pouze do pěti kapitol, je popsat jednotlivé problémy týkající se zakotvení ochrany základních lidských práv. V tomto důsledku je třeba především nastínit navrhovaná opatření pro zdokonalení této ochrany základních lidských práv, která i když není zcela dostatečná, tak je zajišťována mnoho smluvními instrumenty a závazky států a přičemž patří ke stále více diskutovanějším tématům.

V první kapitole vymezují pojem základních lidských práv a jejich členění podle generací. Dále tak i jejich subjekty, objekt a obsah práv zakotvený v člancích Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina).¹ Pokusím se věrohodně odlišit základní pojmy jakými jsou „základní“ a „lidská“ práva pro snazší a zřetelnou interpretaci.

Názvem druhé kapitoly je Evropská úmluva o ochraně lidských práv, u níž jsou pochopitelně vymezena jednotlivá jí zaručená chráněná práva, tak i jejich stručný popis. Dále kapitola se rovněž věnuje i popisu dalšího instrumentu nesoucí jméno Evropská sociální charta, která „chrání“ práva sociální a hospodářská, neboť tato práva Evropská úmluva o ochraně lidských práv nezakotvuje.

Poté ve třetí kapitole pozornost věnuji kontrolnímu mechanismu Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, tzn. institucionální ochraně základních lidských práv před rokem 1998. Jak již bylo výše zmíněno, podle původního znění Evropské úmluvy se kontrolní mechanismus dělil na Evropský soud pro lidská práva a Komisi pro lidská práva. A tuto změnu, kdy kontrolování, zda jsou dodržována lidská práva zaručená Evropskou úmluvou o ochraně lidských práv, přísluší dnes již jedinému a stálému Evropskému soudu pro lidská práva, přinesl Protokol č. 11, který vstoupil v platnost 1. 11. 1998.

A proto, že bylo nutné nejprve vysvětlit důležité pojmy a poukázat na dlouhou cestu, kdy a jak vznikl institut, jež dohlíží na dodržování Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, se teprve čtvrtá a však neobsáhlejší kapitola zabývá Evropským soudem pro lidská práva jako kontrolním mechanismem po roce

¹ Listina základních práv a svobod byla formálně vyhlášena usnesením předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 pod č. 2/1993 Sb., jako součást ústavního pořádku ČR.

1998. Kapitola se dále zaměřuje na složení a organizaci Soudu, řízení před Soudem včetně výběru rozhodnutí týkající se České republiky.

V poslední, páté, kapitole se práce zaměřuje na Lisabonskou smlouvu a na dvě zásadní změny, které přinesla v oblasti ochrany základních lidských práv.

Jak jsem se již zmínila shora, je mým cílem poukázat, kdo zajišťuje kontrolu jejich dodržování a v podstatě na základě jakých instrumentů, včetně vývoje institucionální ochrany. Hlavním těžištěm celé práce je především popsat roli a činnost Evropského soudu pro lidská práva.

1 Základní lidská práva a svobody

1.1 Vymezení pojmu

V doktríně a pramenech práva (vnitrostátního a mezinárodního) se lze setkat s pojmy „lidská práva“, „lidská a občanská práva“, „základní práva“, „základní lidská práva“, lidská práva a základní svobody“ atd.²

Přednostně vymezuje Naděžda Šišková (2008) pojmy lidská práva a základní práva. Lidská práva jsou převážně chápána jako práva a oprávnění jednotlivce, která zajišťují svobodu a důstojnost člověka a požívají institucionálních záruk.³ Jsou to také „vzory lidského chování potřebné pro zachování živých jedinců“.⁴

Jsou to ta práva, která bezesporu náleží každému člověku v tom smyslu, že se nezkoumá jeho národnost, rasa, barva pleti, náboženství, politické nebo jiné přesvědčení, sociální původ, vzdělání, majetkové poměry, společenské postavení, genetické vlastnosti a další individuální znaky.

Tato práva vyplývají ze samostatné podstaty jednotlivce coby lidské bytosti. K neodlučitelným vlastnostem lidských práv patří: nezadatelnost, nezcizitelnost, nezrušitelnost a nepromlčenlivost.

1.2 Diferenciace jednotlivých termínů

Pojmu základních práv je používáno ve dvojitým významu: jednak jako „tvrdé jádro lidských práv (klasické svobody, jež jsou vlastní samotné důstojnosti člověka)“,⁵ jednak podle pramenů jejich zakotvení. V této souvislosti se lze setkat s pojmem základních práv jako ústavně zaručených práv a svobod⁶ nebo naopak ve spojitosti s jejich regulací na úrovni mezinárodněprávní, totiž ve smyslu

² Šišková N. Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii. 2.vyd. Praha : Linde, 2008. s. 15.

³ Sudre F. Mezinárodní a evropské právo lidských práv. Brno : Masarykova univerzita, 1997. s. 12.

⁴ Blahož J. Úvaha o podstatě lidských práv. „Právník“ č. 10-11, 1998. s 8875-877.

⁵ Sudre ., Mezinárodní a evropské právo lidských práv. Brno : Masarykova univerzita, 1997. s. 131.

⁶ Lukaševa E. A. a kol. Prava člověka, „Norma“. Moskva, 2001 s. 133.

lidských práv a svobod, které zakotvují mezinárodní smlouvy a další normy mezinárodního práva.⁷

Při komparaci pojmů lidská práva a základní práva v duchu výše uvedeného lze tedy dospět k jednoznačnému závěru, že pojem lidských práv je nepochybně extenzivnější nežli pojem základních práv.

Pokud je řeč o právu ES/EU, je nutno uvést, že pojem „základní práva“ (nikoliv však „lidská práva“) původně jako první použil Evropský soudní dvůr, který rozvinul doktrínu základních práv. Jejich pozitivně právní zakotvení se pak promítlo do aktů primárního práva, stejně tak do Listiny základních práv EU.

Dále je vhodné poukázat na odlišnost mezi lidskými a občanskými právy. „Lidská práva“ jsou chápána zásadně jako práva všech lidí bez ohledu na stát, ve kterém žijí.⁸ Naproti tomu se „občanskými“ právy rozumí ta práva a svobody, která vyplívají ze statusu člověka jako občana určitého státu.⁹

Podle zástupců doktríny, kteří považují svobody za část lidských práv, u kterých je kladen důraz na poskytování záruk a garancí ze strany státu, „zkrátka jejichž přiznání a úprava státem byly zasazeny do platného práva“.¹⁰

„Lidská práva“ mají nepochybně širší význam, jelikož vycházejí z přirozeně právního původu a univerzálního základu a totiž zásadně náleží každému individuu bez ohledu na to, zda je pozitivní právo upravuje nebo zda jsou poskytovány záruky k jejich zajištění.

Je zde nutno poukázat na element veřejnosti těchto oprávnění, totiž že všechny svobody jsou ve své podstatě veřejnými svobodami a jsou „spojeny se zaručením autonomních prostorů, kam nebude veřejná moc zasahovat“.¹¹

Lidská práva dále mohou být diferencována podle toho, zda je uplatňuje jednotlivec samostatně nebo společně s jinými osobami, nebo skupinou osob.

⁷ Strážnická V., Šebesta Š. Člověk a jeho práva. Jaga. Bratislava, 1994. s. 12.

⁸ Strážnická V., Šebesta Š. Člověk a jeho práva. Jaga. Bratislava, 1994. s. 13.

⁹ Blahož J. a kol. Srovnávací ústavní právo, „Codex Bohemia“, 1998. s. 126.

¹⁰ Sudre F. Mezinárodní a evropské právo lidských práv. Brno : Masarykova univerzita, 1997. s. 14.

¹¹ Gerloch A., Hřebejk J., Zoubek V. Ústavní systém České republiky, „Prospektrum“. Praha, 1999. s. 287.

V této souvislosti rozlišuje N. Šišková ve své publikaci Dimenze ochrany lidských práv v EU (2008), práva individuální, práva kolektivní a práva skupinová.¹²

1.3 Vymezení subjektů a objektu lidských a občanských práv

Subjekty základních lidských práv a svobod, rozumíme nositele oprávnění, která tvoří jejich obsah. Pro jejich označení se používají rozmanité pojmy: „každý“, „nikdo“, „občan“, „cizinec“, „mladiství“, „děti“, „osoby zdravotně postižené“, „rodiče“, „ženy, „žena v těhotenství“, „národnostní a etnická menšina“, „zaměstnanci“, „obviněný“ atd.

Nejextenzivněji je vymezen okruh subjektů pojmem „každý“, čímž se chápe každý člověk. Takto je např. vymezený subjekt u „práva na nedotknutelnost osoby“. Obdobně je třeba chápat subjekt práv a svobod i tehdy, když Listina neuvádí subjekt práva, jen deklaruje jeho objekt.

Důležitým subjektem je i „občan“. Občané vystupují jako subjekty zejména v právech sociálních a politických.

Vymezením a správné pochopení objektu, tj. toho, k čemu směřují práva a povinnosti, v určité míře odhaluje skutečný obsah a hranice oprávnění, resp. míry nutného jednání.

1.4 Členění práv podle Listiny základních práv a svobod a jejich obsah

Každý je způsobilý mít práva. Toto vyjádření subjektivity v čl. 5 Listiny vážící se k subjektu „každý“ řeší onu část způsobilosti, která vzniká narozením člověka (individua)¹³, tj. způsobilost k právům a povinnostem. Samozřejmě, kdo je způsobilý mít práva, je způsobilý mít i povinnosti.

Listina zakotvuje, co do obsahu, tyto skupiny práv a svobod:

¹² Padevětová A. Bakalářská práce: Mezinárodní ochrana základních lidských práv. Brno.2012. s.115.

¹³ Nikoliv početím jako nascitura (zárodku v lidském těle), s kterým se počítá jako s vlastníkem v právu dědické.

I. Základní lidská práva a svobody:

- a) právo na život – čl. 6
- b) osobní svoboda, nedotknutelnost osoby a jejího soukromí – čl. 8, čl. 7, čl. 9
- c) právo na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti a na ochranu jména – čl. 10
- d) právo vlastnit majetek – čl. 11
- e) nedotknutelnost obydlí – čl. 12
- f) nedotknutelnost listovního tajemství, tajemství dopravovaných zpráv a jiných písemností, taktéž i osobních údajů – čl.13, čl. 10, odst. 3
- g) svoboda pohybu a obytu – čl. 14
- h) svoboda myšlení, svědomí, náboženského vyznání – čl. 15
- i) svoboda projevu náboženství nebo víry – čl. 16
- j) svoboda být bez náboženského vyznání – čl. 15
- k) svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby – čl. 15

Tato základní lidská práva a svobody jsou bytostně spojeny s podstatou člověka a jako takové jsou absolutní a věčné. Zaručují „určitou“ sféru osobní integrity. Pro ostatní občany a státní orgány z toho vyplývá absolutní nutnost tuto sféru respektovat a nezasahovat do ní.

II. Politická práva a svobody:

- a) svoboda projevu – čl. 17
- b) právo na informace – čl. 17
- c) petiční právo – čl. 18
- d) shromažďovací právo – čl. 19
- e) sdružovací právo – čl. 20
- f) právo podílet se na správě veřejných věcí – čl. 21
- g) volební právo – čl. 21
- h) právo postavit se na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod – čl. 23

Politická (též „demokratická“) práva a svobody vytvářejí pro občany možnosti účastnit se na veřejném politickém životě.

III. Hospodářská, sociální a kulturní práva a právo na příznivé životní prostředí:

- a) právo na svobodnou volbu povolání a přípravu k němu – čl. 26
- b) právo podnikat a provozovat jinou hospodářskou činnost – čl. 26
- c) právo získávat prostředky pro své životní potřeby prací – čl. 26
- d) právo na spravedlivou odměnu za práci a uspokojivé pracovní podmínky – čl. 28
- e) právo se svobodně sdružovat s jinými na ochranu svých hospodářských a sociálních zájmů – čl. 27
- f) právo na stávku – čl. 27
- g) právo žen, mladistvých a osob zdravotně postižených na zvýšenou ochranu zdraví při práci a zvláštní pracovní podmínky – čl. 29
- h) právo občanů na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří a při nezpůsobilosti k práci, jakož i při ztrátě živitele – čl. 30
- i) právo na zajištění základních životních podmínek – čl. 30
- j) právo na ochranu zdraví – čl. 31
- k) právo na bezplatnou zdravotní péči – čl. 31
- l) právo na zvláštní zákonnou ochranu rodičovství a rodiny, dětí a mladistvých - čl. 32
- m) právo na vzdělání – čl. 33
- n) právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti – čl. 34
- o) právo na přístup ke kulturnímu bohatství – čl. 34
- p) právo na příznivé životní prostředí – čl. 35
- q) právo na včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů – čl. 35

IV. Práva národnostních a etnických menšin a cizinců

Zakotvení práv národnostních a etnických menšin vybočuje ze systematiky Listiny, protože se v hlavě třetí vyčleňují práva ne podle jejich obsahu, ale podle

subjektu. Jsou to ta práva, která náleží občanům České republiky, kteří tvoří národnostní a etnické menšiny.

V. Povinnosti občanů

Listina zná několik „ústavních“ povinností, a to např. v čl. 33 Povinnost absolvovat školní docházku po dobu, kterou stanoví zákon. Pro ukládání zákonných povinností stanovuje Listina v čl. 4, důležité omezení. Podle čl. 4 odst. 1 je možné povinnosti ukládat jen na základě zákona, v jeho mezích a při zachování základních práv svobod.

VI. Právo na soudní a jinou právní pomoc

Jedná se o atypické, ale systémově nutné včlenění základních procesních práv do hmotněprávního katalogu základních práv a svobod právě vzhledem k jejich procesní povaze. Patří sem zejména:

- a) právo domáhat se práva stanoveným postupem – čl. 36
- b) právo na přezkoumání rozhodnutí orgánů veřejné správy – čl. 36
- c) právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím soudu, jiného státního orgánu či orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem – čl. 36
- d) procesní práva dle čl. 37 a 38 Listiny
- e) čl. 39 a 40 představují vybrané základní zásady trestního řízení

1.5 Vývoj právní úpravy lidských práv

Vystopovat původ a genezi lidských práv je vděčný filozofický námět ve svém morálním i právním aspektu, pramen všech světových náboženství a myšlenkových proudů minulosti, současnosti i budoucnosti v duchovním rozměru a v neposlední řadě úkol stávajících právních doktrín a právního myšlení v aspektu normativním, jak uvádí Zoubek Vladimír.¹⁴

¹⁴ Zoubek V. Lidská práva – globalizace – bezpečnost. 2. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 218 – 223.

Především Platónova Politeia, Augustinova Civitas Dei, Deklarace práv člověka a občana (formulovaná nejprve ve státech vznikající severoamerické Unie a prostřednictvím Francouzské revoluce přenesená na evropský kontinent), Všeobecná deklarace lidských práv (přijata a vyhlášena Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948), které bude věnována pozornost v následujících kapitolách, a mnoho dalších zásadních pramenů právního myšlení nadlouho předznamenal evropský, angloamerický i světový rozměr lidských a občanských práv.¹⁵

Základní práva a svobody mají shodný přirozeně právní základ, přesto však nemají stejnou povahu a právní režim působení. Lze je klasifikovat z více hledisek¹⁶, avšak v této kapitole se budu podrobně zabývat hlediskem historickým, jež je součástí čtyřgenerační klasifikace. Převědeme-li pozornost na výčet práv z historického pohledu v první generaci, lze zjistit, jak se vyvíjela práva a jejich ochrana, která je zakotvena v dále uvedených dokumentech.¹⁷

Klasifikace práv a svobod podle „generací“

Jde v podstatě o historický pohled na proces „zpozitivňování“ přirozeně právního základu práv a svobod. Lze rozšiřovat práva:¹⁸

I. generace: fundamentální lidská práva hmotná i procesní, která byla artikulována zejména v 17. a 18. století (ale fragmentálně i dříve) v civilizačním okruhu dnešních západních demokracií:

- Magna Charta Libertatum (1215)
- Petition of the Rights (1628)
- Listina práv (1689)
- Deklarace práv Virginie (12. 6. 1776)
- Deklarace nezávislosti USA (4. 7. 1776)

¹⁵ V limitu vymezeném prostoru nelze odkázat na všechny prameny, proto lze odkázat např. na Komárková B. Původ a význam lidských práv. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1990. s. 234.

¹⁶ Knapp V. Gerloch A. Právní propedeutika. Plzeň : PF ZČU, 1995. s. 45.

¹⁷ Padevětová A. Bakalářská práce: Mezinárodní ochrana základních lidských práv. Brno.2012. s. 115.

¹⁸ Zoubek V. Lidská práva – globalizace – bezpečnost. Plzeň : Aleš Čeněk, 2008. s. 214 – 215.

- Ústava USA (1778)
- Listina práv (Bill of Rights: 1789 - 1791)
- Deklarace práv člověka a občana (1789)

Lidským právům „první generace“ v Listině obsahově odpovídá enumerace základních práv v hlavě druhé, oddíl první a v procesním aspektu hlava pátá, např. **způsobilost mít práva, právo na život, zákaz nucené práce nebo služby, vlastnické právo, svoboda pohybu a pobytu, svoboda vědeckého bádání a umělecké tvorby** atd. a dále pak v hlavě páté např. **právo na soudní a jinou právní ochranu, právo na spravedlivý proces, právo odepřít výpověď** atd.

II. generace: jde o práva občanská, demokratická, koaliční, resp. emancipační, spjatá s masovými hnutími, jako je boj za všeobecné **volební právo**, včetně **volební práva žen**, atd., těsně před a po první světové válce. Logicky sem patří i **právo národa na sebeurčení**, resp. **práva národnostních a etnických menšin**, a po druhé světové válce v rovině internacionalistiky artikulovaný problém **práva koloniálních národů na dekolonizaci**.

III. generace: *hospodářská, sociální a kulturní práva.* Jsou úzce spjata s dělnickým a křesťanskosociálním hnutím meziválečným a zejména pak s implantacemi koncepcí sociálního státu do ústavního prostředí západních demokracií v polovině 20. století. Patří sem např. **právo na práci, právo na spravedlivé pracovní podmínky, právo na ochranu zdraví, právo na sociální zabezpečení** a další.

IV. generace: jsou práva tzv. *postindustriální společnosti*, která souvisí s problémy globalizace. Typicky **právo na příznivé životní prostředí**, tzv. práva „solidarity“, **právo na mír, právo na informace, práva kuřáků, právo na smrt a další**.

2 Evropská úmluva o ochraně lidských práv

2.1 Základní charakteristika a práva v ní zakotvená

Dříve než přistoupím k přehledu chráněných práv, je třeba vymezit pojem evropského standardu lidských práv. Jde o právní úpravu, jejímž základem je pochopitelně katalog lidských práv obsažený v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv (dále jen „Úmluva“), doplněný Protokoly č. 1, 4, 6, 7, 12 a 13, avšak její rozsah je rozšiřován, a to dvěma způsoby. Jednak speciálními smlouvami, jako je např. Evropská úmluva o předcházení mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1987)¹⁹ a Evropská úmluva o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat (1981),²⁰ jednak kasuistikou štrasburských orgánů (zejm. Evropského soudu pro lidská práva), jež při řešení konkrétních sporů o uplatňování ochrany lidských práv zároveň svým unifikujícím výkladem použitých pojmů dotváří evropský standard ochrany lidských práv.²¹

Podle Č. Čepelky²² jde zde výlučně o práva jednotlivců, lze rovnou odmítnout dělení na práva individuální a kolektivní. Úmluva se omezuje na úpravu práv, jež na úrovni OSN pokrývá Mezinárodní pakt o občanských a politických právech. Naproti tomu Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech má svou evropskou paralelu v Evropské sociální chartě (viz níže). Lidská práva garantovaná Úmluvou s protokoly je možné rozdělit do těchto tří věcných okruhů:

- a) nedotknutelnost osobnosti,**
- b) vláda práva,**
- c) pluralismus a tolerance v životě společnosti.**

¹⁹ Flegl V. Významné mezinárodní dokumenty k ochraně lidských práv. Praha : C.H. Beck, 1998. s. 215.

²⁰ Šturma P. a kol. Výběr smluv Rady Evropy. Praha : Prospektrum, 2001. s. 329. Stanovisko ve Věstníku Úřadu pro ochranu osobních údajů v částce 6/2001 z 31. 7. 2001.

²¹ Padevětová A. Bakalářská práce: Mezinárodní ochrana základních lidských práv. Brno, 201. S. 115.

²² Čepelka Č. Mezinárodněprávní ochrana lidských práv. Acta Universitatis Carolinae Iuridica, 1990, č. 5. s. 93 – 108.

Na prvním místě uvádí Pavel Šturma (2008)²³ lidská práva, směřující k ochraně lidského života a důstojnosti, která jsou považována za nezadatelná a nezcizitelná. V pozitivně právní rovině je jejich mimořádný význam zdůrazněn v čl. 15 Úmluva absolutním zákazem jejich suspendování. Patří sem **právo na život, zákaz trestu smrti, zákaz mučení a nelidských či ponižujících trestů nebo zacházení a zákaz otroctví, nevolnictví a nucené práce**. Zákaz trestu smrti byl ještě dále rozšířen zatím posledním Protokolem č. 13 o zákazu trestu smrti za všech okolností (2002).²⁴

Princip vlády práva, na kterém spočívá evropský systém ochrany lidských práv, se přímo promítá v celé jedné skupině konkrétních ustanovení Úmluvy, poskytujících záruky charakteristické pro právní stát. Jde o **právo: na svobodu a bezpečnost, právo na spravedlivé a nestranné soudní řízení, zákaz retroaktivity trestního práva, právo na účinné opravné prostředky, zákaz věznění pro dluhy, právo na odvolání v trestním řízení, právo na náhradu škody v případě nezákonného rozhodnutí a zákaz dvojího trestního stíhání za totéž**.

Do třetí skupiny patří ostatní Úmluva chráněná práva, především typické politické svobody, ale také některá práva, která mají smíšenou povahu. Jsou to: **právo na respektování soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence, svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, svoboda projevu, svoboda shromažďovací a spolčovací, právo muže a ženy uzavřít manželství a založit rodinu**. Pozdějšími dodatkovými protokoly byly připojeny **právo na vlastnictví fyzických i právnických osob, právo na vzdělání a právo na svobodné volby, právo zvolit si místo pobytu a opustit kteroukoli zemi včetně vlastní, zákaz vyhoštění ze země a právo na vstup do země příslušníka této země, zákaz kolektivního vyhoštění cizinců, zákaz vyhoštění cizince usídlého na území státu, s výjimkou na základě rozhodnutí příslušného orgánu, a rovná práva manželů mezi sebou i ve vztahu k dětem během manželství i po jeho zániku**.

²³ Šturma P. Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. Praha : C.H. Beck, 2010. s.32.

²⁴ Tento Protokol byl otevřen k podpisu dne 3. 5. 2002, ale vstoupil v platnost 1. 7. 2003, dosud byl ratifikován 42 státy. Na rozdíl od Protokolu č. 6 rozšiřuje zákaz trestu smrti i na činy spáchané v době války nebo bezprostřední hrozby války.

Úmluvou chráněná práva jsou většinou v jednotlivých člancích blíže definována a často jsou tam také stanovena přípustná omezení. Tak např. čl. 10 v odstavci 2 vymezil hranice této svobody tím, že stanovil: „*Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.*“

Podle Čapka²⁵ jsou práva v jednotlivých člancích stručně definována takto:

Článek 1- Povinnost respektovat lidská práva- Vysoké smluvní strany přiznávají každému, kdo podléhá jejich jurisdikci, práva a svobody uvedené v Hlavě I této Úmluvy.

Článek 2 - Právo na život – 1. Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá trest.

2. Zbavení života se nebude považovat za způsobené v rozporu s tímto článkem, jestliže bude vyplývat z použití síly, které není víc než zcela nezbytné, při:

- a) obraně každé osoby proti nezákonnému násilí;
- b) provádění zákonného zatčení nebo zabránění útěku osoby zákonně zadržené;
- c) zákonně uskutečněné akci za účelem potlačení nepokojů nebo vzpoury.

Článek 3 – Zákaz mučení – Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 4 – Zákaz otroctví a nucené práce – 1. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví.

²⁵ Čapek J. Evropská úmluva o ochraně lidských práv, 1. část. Praha: Linde, 2010. 887 s. ISBN 978-80-7201-789-8.

2. Od nikoho se nebude vyžadovat, aby vykonával nucené nebo povinné práce.

3. Za nucenou nebo povinnou práci se pro účely tohoto článku nepovažuje:

a) práce běžně požadovaná při výkonu trestu uloženého podle článku 5 Úmluvy, nebo v době podmíněného propuštění z tohoto trestu;

b) služba vojenského charakteru nebo, v případě cizích osob, které odmítají vojenskou službu z důvodu svědomí v zemích, kde je takové odmítnutí vojenské služby uznáváno, jiná služba vyžadovaná místo povinné vojenské služby;

c) služba vyžadovaná v případě nouze nebo pohromy, která ohrožuje život nebo blaho společenství;

d) práce nebo služba, která tvoří součást běžných občanských povinností

Článek 5 – Právo na svobodu a osobní bezpečnost – 1. Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost kromě následujících případů, pokud se tak stane v souladu s řízením stanoveným zákonem:

a) zákonné uvěznění po dosouzení příslušným soudem;

b) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby proto, že se nepodrobila rozhodnutí soudem;

c) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu;

d) jiné zbavení svobody nezletilého na základě zákonného rozhodnutí pro účely výchovného dohledu nebo jeho zákonné zbavení svobody pro účely jeho předvedení před příslušný orgán;

e) zákonné držení osob, aby se zabránilo šíření nakažlivé nemoci, nebo osob duševně nemocných, alkoholiků, narkomanů nebo tuláků;

f) zákonné zatčení nebo jiné zbavení svobody osoby, aby se zabránilo jejímu nepovolenému vstupu na území, nebo osoby, proti níž probíhá řízení o vyhoštění nebo vydání.

2. Každý, kdo je zatčen, musí být seznámen neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, s důvody svého zatčení a s každým obviněním proti němu.

3. Každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven svobody v souladu s ustanovením tohoto článku, musí být ihned předveden před soudce nebo jinou úřední osobu zmocněnou zákonem k výkonu soudní pravomoci a má právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo propuštěn během řízení.

Článek 6 – Právo na spravedlivý proces – 1. Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu. Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost mohou být vyloučeny buď po dobu celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by, vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být na újmu zájmům spravedlnosti.

2. Každý, kdo je obviněn z trestného činu, má tato minimální práva:

a) být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu;

b) mít přiměřený čas a možnost k přípravě své obhajoby;

c) obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují;

d) vyslyšet nebo dát vyslyšet svědky proti sobě a dosáhnout předvolání a výsledků svědků ve svůj prospěch za stejných podmínek, jako svědků proti sobě;

mít bezplatnou pomoc tlumočníka, jestliže nerozumí jazyku používanému před soudem nebo tímto jazykem nemluví.

Článek 7 – Nulla poena sine lege – 1. Nikdo nesmí být odsouzen za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, nebylo podle vnitrostátního nebo mezinárodního práva trestným činem. Rovněž nesmí být uložen trest přísnější, než jaký bylo možné uložit v době spáchání trestného činu.

2. Tento článek nebrání souzení a potrestání osoby za jednání nebo opomenutí, které v době, kdy bylo spácháno, bylo trestné podle obecných zásad znávaných civilizovanými národy.

Článek 8 – Právo na respektování soukromého a rodinného života – 1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.

2. Státní orgán nemůže výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Článek 9 – Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání – 1. Každý má právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání; toto právo zahrnuje svobodu změnit své náboženské vyznání nebo přesvědčení sám nebo společně s jinými, ať veřejně nebo soukromě, bohoslužbou, vyučováním, prováděním náboženských úkonů a zachováním obřadů.

2. Svoboda projevat náboženské vyznání a přesvědčení může podléhat jen omezením, která jsou stanovena zákonem a která jsou nezbytná v demokratické společnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, ochrany veřejného pořádku, zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.

Článek 10 – Svoboda projevu – 1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společnostem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti i odpovědnost, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a které jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo

morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci.

Článek 11 – **Svoboda shromažďovací a sdružovací** – 1. Každý má právo na svobodu pokojného shromažďování a na svobodu sdružovat se s jinými, včetně práva zakládat na obranu svých zájmů odbory nebo do nich vstupovat

Článek 12 – **Právo na uzavření manželství** – Muži a ženy, způsobilí věkem k uzavření manželství, mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.

Článek 13 – **Právo na účinné právní prostředky nápravy** – Každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení svobody dopustily osoby při plnění úředních povinností.

Článek 14 – **Zákaz diskriminace** – Užívání práv a svobod přiznaných touto Úmluvou musí být zajištěno bez diskriminace založené na jakémkoliv důvodu, jako je pohlaví, rasa, barvu pleti, jazyk, náboženství, politické nebo jiné smýšlení, národnostní nebo sociální původ, příslušnost k národnostní menšině, majetek, rod nebo jiné postavení.

Článek 15 – **Odstoupení od závazků v případě ohrožení** – V případě války nebo jakéhokoli jiného veřejného ohrožení státní existence může každá Vysoká smluvní strana přijmout opatření k odstoupení od závazků stanovených v této Úmluvě v rozsahu přísně vymezeném naléhavostí situace, pokud tato opatření nebudou neslučitelná s ostatními závazky podle mezinárodního práva.

Článek 16 – **Omezení politické činnosti cizinců** – V článcích 10, 11 a 14 nemůže být považováno za bránící Vysokým smluvním stranám uvalit omezení na politickou činnost cizinců.

Článek 17 – **Zákaz zneužití práv** – Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve větším rozsahu, než to Úmluva stanoví.

Článek 18 – **Zákaz zneužití omezení práv** – Omezení, jež tato Úmluva připouští pro uvedená práva a svobody, nesmí být využívána k jinému účelu než k tomu, pro který byla určena.

Interpretační činnost Evropského soudu pro lidská práva se ovšem řídí principem efektivity, tj. účinného uskutečnění chráněných práv, což se projevuje mimo jiné restriktivním výkladem omezujících klauzulí, dynamickým výkladem práv a autonomní interpretaci použitých pojmů.²⁶

Zvláštní místo v uvedené kategorizaci zaujímá generální antidiskriminační klauzule obsažená v čl. 14 Úmluva, která na rozdíl od analogického ustanovení v článku 26 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech neslouží k použití samostatně, nýbrž v kombinaci s jiným článkem.²⁷

2.2 Ochrana sociálních a hospodářských práv - Evropská sociální charta

Po Úmluvě je druhým základním pilířem smluvního systému ochrany lidských práv vytvořeného Radou Evropy Evropská sociální charta (dále jen „Charta“). První verze Charty byla přijata dne 18. října 1961 v Turíně a pro své původní signatáře vstoupila v platnost 26. února 1965. Jménem České a Slovenské Federativní Republiky byla Evropská sociální charta podepsána ve Štrasburku dne 27. května 1992. Pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 3. prosince 1999 po vyslovení souhlasu Parlamentu České republiky a uzavření procesu ratifikace. Tento instrument, který upravuje ochranu hospodářských a sociálních práv, se v mnohém liší od Úmluvy. Charta totiž bere na zřetel jak odlišnosti sociálních práv oproti občanským a politickým, tak i možné ekonomické odlišnosti v jednotlivých zemích. Tomu dopovídá i originální struktura tohoto dokumentu.²⁸

²⁶ Matscher F. Metody výkladu Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod v praxi Evropského soudu pro lidská práva. *Právo a zákonost*, 1992. č. 2. s. 504 - 522.

²⁷ Šturma P. *Mezinárodní závazky v rámci kontrolních mechanismů v oblasti lidských práv*. Praha : Univerzita Karlova, 1999. s. 31.

²⁸ Tamtéž: s. 40.

Charta měla velký význam pro rozvoj sociální politiky na evropské úrovni. Ustanovení Charty, jež smluvní strany přijaly, představují nezpochybnitelné mezinárodněprávní závazky na ochranu lidských práv. Navíc tato úmluva významně přispěla k tvorbě evropských standardů lidských práv v sociální a hospodářské oblasti.

První část Charty tvoří deklarace 19 zásad, přičemž smluvní strany si kladou za cíl své politiky dosažení podmínek pro jejich účinnou realizaci. V druhé části jsou pak v čl. 1 – 19 tato hospodářská a sociální práva podrobně definována. Patří sem **právo na práci, právo na spravedlivé pracovní podmínky, na bezpečné a zdravé pracovní podmínky, na spravedlivou odměnu, právo se organizovat, právo kolektivně vyjednávat, právo dětí a mladých osob na ochranu, právo zaměstnaných žen na ochranu, právo na poradenství pro volbu povolání, na odborný výcvik, na ochranu zdraví, na sociální zabezpečení, na sociální a zdravotní pomoc, právo využívat služeb sociální péče, právo postižených osob na odborný výcvik, rehabilitaci a znovuzачlenění do společnosti, právo rodiny na sociální, právní a hospodářskou ochranu, právo matek a dětí na sociální a hospodářskou ochranu, právo vykonávat výdělečné zaměstnání na území jiných smluvních stran a právo přistěhovatelských pracovníků a jejich rodin na ochranu a pomoc.** Ve své třetí části dává Charta smluvním stranám možnost přijmout za závazná jen některá práva, musí však přijmout nejméně pět ze sedmi článků II. části, považovaných za jádro Charty, a několik dalších ustanovení podle vlastní volby, aby celkový počet přijatých ustanovení nebyl menší než 10 článků nebo 45 číslovaných odstavců. Chráněná práva rozšířil Dodatkový protokol (1988)²⁹ **o právo na rovné příležitosti a rovné zacházení v zaměstnání bez diskriminace z důvodu pohlaví, právo na informace a konzultace, právo podílet se na stanovení a zlepšování pracovních podmínek a pracovního prostředí a právo starších lidí na sociální ochranu.** Další rozšíření seznamu o osm nových sociálních práv pak přinesla Revidovaná Evropská sociální charta (1996).³⁰ Jedná se o **práva pracovníků na ochranu v případě výpovědi, na ochranu svých nároků v případě insolventnosti**

²⁹ Šturma P. a kol. Výběr smluv Rady Evropy. Praha : Prospektrum, 2001. s. 69.

³⁰ Tamtéž: s. 87. Česká republika ji dosud neratifikovala.

zaměstnavatele, na důstojnost v práci, dále právo pracovníků s povinnostmi k rodině na stejné příležitosti a rovné zacházení, právo zástupců pracovníků na ochranu v podniku a právo na informace a konzultace v případě kolektivního propuštění. Kromě těchto nových práv rozšiřujících standard zacházení s pracovníky byla doplněna i dvě práva, jež se nevztahují k pracovnímu procesu, ale k problematice chudoby: **právo na ochranu před chudobou a sociálním vyloučením a právo na bydlení.**

Největší rozdíl mezi Úmluvou a Chartou spočívá v kontrolním mechanismu. V případě Charty nejde o soudní kontrolu, nýbrž spíše o administrativní proceduru, jejímž základem jsou zprávy smluvních stran předkládané původně v dvouletých intervalech generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. Od roku 1992 byl zaveden nový systém, založený na čtyřletém cyklu, v jehož rámci všechny smluvní strany posílají každý rok zprávy o plnění vybraných článků Charty.³¹ Konečnou kontrolní zprávu s případnými kritickými připomínkami předkládá Výbor ministrů státům ve formě doporučení.

Dodatkový protokol (1988)

K právům chráněným Chartou byl v roce 1988 ve Štrasburku přijat Dodatkový protokol rozšiřující Chartu o dalších 12 sociálních a hospodářských práv (např. právo na rovné příležitosti a rovné zacházení v zaměstnání bez diskriminace z důvodu pohlaví, právo na informace a konzultace, právo podílet se na stanovení a zlepšování pracovních podmínek a pracovního prostředí, právo starších osob na sociální ochranu). Podoba tohoto protokolu se nachází v příloze č. 1 této práce.

Pozměňující protokol (1991)

V roce 1991 byl v Turíně podepsán Protokol pozměňující Evropskou sociální chartu, který zlepšil účinnost Charty včetně fungování jejího kontrolního mechanismu.

³¹ Výbor nezávislých expertů publikuje na základě projednaných zpráv smluvních stran své závěry za určité období, které odpovídá cyklu stanovenému pro předkládání zpráv. Viz. např. European Social Charter – Conclusions XIII-3. Council of Europe, 1996.

Dodatkový protokol (1995)

Novější Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě zakládající systém kolektivních stížností byl přijat ve Štrasburku roku 1995.

Revidovaná Evropská sociální charta (1996)

Roku 1996 byla ve Štrasburku vypracována Revidovaná Evropská sociální charta, k níž se nyní postupně přechází. Vedle základních práv již zakotvených v Evropské sociální chartě tento dokument představuje pokrok, zejména co se týče práva na ochranu zaměstnanců v případě skončení jejich zaměstnání (revidovaný čl. 24).

Kontrolní mechanismus

Kontrolním mechanismem v případě Evropské sociální charty není soudní kontrola (jak tomu je u Evropské úmluvy o lidských právech), ale pravidelné podávání zpráv o plnění stanovených závazků generálnímu tajemníkovi Rady Evropy (čl. 21). Zprávy jsou následně prošetřeny Výborem nezávislých expertů a Výbor ministrů předkládá státům své případné kritické připomínky a doporučení (čl. 29).

Ke zlepšení účinnosti Charty a zejména zdokonalení jejího kontrolního mechanismu přispěl Protokol pozměňující Evropskou sociální chartu z roku 1991. Díky novému ustanovení čl. 23 je posílena úloha sociálních partnerů - národních organizací, jež jsou členy mezinárodních organizací zaměstnavatelů a odborových svazů - kterým toto ustanovení umožňuje zasílat připomínky ke zprávám smluvních stran přímo generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. Dále se rozšiřuje pravomoc Výboru nezávislých expertů, který podle čl. 24 může požádat o dodatečné informace přímo příslušné smluvní strany. Počet členů v samotném Výboru se má zvýšit a zároveň je zvýrazněn požadavek na jejich nezávislost a nestrannost (čl. 27).

V posílení a zdokonalení kontrolního mechanismu Charty došel zatím nejdále Dodatkový protokol z roku 1995, jež zavádí systém kolektivních stížností. Tento Protokol umožňuje sociálním partnerům a nevládním organizacím podat Výboru nezávislých expertů písemnou stížnost týkající se některého z ustanovení Charty,

které příslušný stát přijal za závazné. Stížnost by měla poukázat na to, v čem příslušný stát náležitě nezajistil uspokojivé provádění konkrétního ustanovení (čl. 4). Pokud Výbor nezávislých expertů uzná stížnost za přijatelnou, vyzve dotčenou smluvní stranu a organizaci, jež podala stížnost, aby doložily potřebné informace, vysvětlení a připomínky, přičemž může uspořádat i slyšení se zástupci stran (čl. 7). Na základě šetření Výbor vypracuje zprávu, dodržela-li daná smluvní strana své závazky podle Charty. Pokud by zjistil nesoulad se závazky, může Výbor vydat doporučení (čl. 9). Dotčený stát pak bude muset ve své příští periodické zprávě poskytnout informace o opatřeních, která přijala k naplnění doporučení (čl. 10).

3 Kontrolní mechanismus Evropské úmluvy o ochraně lidských práv – institucionální ochrana

3.1 Kontrolní mechanismus dle původního znění Úmluvy

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, kromě zakotvení souboru občanských a politických práv a svobod vytvořila Úmluva systém kontroly dodržování závazků, které na sebe převzaly její smluvní strany.³² Touto úlohou byly nejprve pověřeny tři orgány: Evropská komise pro lidská práva (svou činnost vykonávala od roku 1954 do roku 1999), Evropský soud pro lidská práva (vytvořený byl v roce 1959, kdy jeho jurisdikci přijalo osm států) a Výbor ministrů Rady Evropy, který je výkonným politickým orgánem této organizace³³ a je složen z ministrů zahraničních věcí členských států, popřípadě jejich zástupců.

Generální tajemník Rady Evropy je nadto Úmluvou pověřen správními funkcemi: zejména může od států požadovat vysvětlení o účinném provádění ustanovení Úmluvy ve vnitrostátním právu.³⁴

Podle původního znění Úmluvy mohly stížnosti proti smluvním stranám podávat státy, ty které jsou smluvní strany Úmluvy, a individuální stěžovatelé, tj. fyzické osoby nebo právnické osoby, skupiny osob či nevládní organizace, které se nacházejí pod jurisdikcí dotčeného smluvního státu. Podmínkou podávání individuální stížnosti však bylo uznání tohoto práva příslušnou smluvní stranou – to znamená, že kontrolní pravomoc štrasburských orgánů byla po dlouhou dobu pouze fakultativní.

³² Podobně funguje i meziamerický systém ochrany lidských práv, který má dva orgány – Komisi, která plní vyšetřovací a smířčí úlohu a dále Soud, který je orgánem rozhodovacím.

³³ Dalším orgánem Rady Evropy je Parlamentní shromáždění, které je složeno ze zástupců národních zákonodárných sborů a ti se scházejí čtyřikrát ročně ve Štrasburku.

³⁴ Marková Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008, s. 11

3.1.1 Evropská komise pro lidská práva

Stížnosti nejprve předběžně posuzovala Evropská komise pro lidská práva (dále jen „Komise“), složená z členů, jejichž počet se rovnal počtu států, které ratifikovali Úmluvu. Členové Komise museli mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými odborníky v oblasti vnitrostátního či mezinárodního práva. Byli voleni Výborem ministrů Rady Evropy (dále jen „Výbor“) na období šest let s možností být znovu zvoleni; svou funkci vykonávali nezávisle a nebylo možné je považovat za zástupce státu, který je do této funkce navrhl. Individuální nezávislost Komise byla umocněna její kolegiální nezávislostí: Komise se sama stanovila svůj jednací řád, volila svého předsedu a dva místopředsedy, Komise nezasedala permanentně, nýbrž organizovala svá zasedání v závislosti na počtu případů, které jí byly předloženy; většinou se ročně konalo osm dvoutýdenních zasedání. Komise se usnášela většinou hlasů a její zasedání byla neveřejná. Při výkonu činnosti jí asistoval stálý sekretariát se sídlem ve Štrasburku.

Komise shromažďovala fakta a rozhodovala o přijatelnosti stížností, působila tedy jako filtrační orgán³⁵. Řízení před ní mělo spornou povahu a jednotlivec v něm vystupoval jako strana: Komise si mohla od stran vyžádat písemné informace a připomínky nebo je také mohla vyslechnout při ústním jednání. A tudíž, aby bylo možné prohlásit stížnost za přijatelnou, bylo potřebné prokázat, že byly před jejím podáním vyčerpány všechny vnitrostátní opravné prostředky a že byla Komisi předložena ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné vnitrostátní rozhodnutí ve věci. Pokud byly tyto podmínky splněny a stížnost prohlášena za přijatelnou. Komise byla stranám k dispozici za účelem dosažení smírného urovnání záležitostí. V případě smíru vypracovala stručnou zprávu, kterou zaslala zúčastněným stranám. Výboru a generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. Pokud ke smírnému urovnání nedošlo, vypracovala Komise zprávu, ve které shrnula skutkový stav a vyjádřila svůj názor na opodstatněnost stížnosti, tzn.

³⁵ Počet stížností zaregistrovaných Komisí vzrostl z 1013 na 4721 v roce 1997. Asi 10% z celkového počtu stížností posuzovaných Komisí bylo prohlášeno za přijatelné.

zda byly zjištěny skutečnosti o porušování závazků, které pro příslušný stát z Úmluvy vyplývají.

Každý člen Komise měl právo vyjádřit svůj odlišný názor, který byl ke zprávě připojen jako její součást. Avšak tuto zprávu nebylo možné považovat za soudní rozsudek a postrádala jakoukoliv závaznost. Zpráva byla poté postoupena Výboru ministrů a zaslána dotčenému smluvnímu státu, který nebyl oprávněn ji zveřejnit.

3.1.2 Evropský soud pro lidská práva

Během tříměsíční lhůty, která začala běžet ode dne doručení zprávy Výboru ministrů, mohl být případ předložen Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), to však pouze v případě, že dotčený stát předtím výslovně uznal pravomoc ESLP ve věcech týkajících se výkladu a provádění Úmluvy (ČSFR a po jejím zániku též Česká republika takové prohlášení učinily). Možnost předložit stížnost ESLP měla pouze Komise nebo kterákoliv zainteresovaná smluvní strana; jednotlivec zpočátku přímý přístup k ESLP neměl. Až Protokol č. 9 umožnil individuálním stěžovatelům předkládat jejich stížnosti ESLP, ovšem pouze pod podmínkou ratifikace tohoto protokolu příslušným státem a za předpokladu přijetí stížnosti panelem soudců. K zásadní reorganizaci kontrolního mechanismu došlo pak na základě Protokolu č. 11, který vstoupil v platnost dne 1. listopadu 1998³⁶. O tomto protokolu práce pojednává v další kapitole (kapitola 3.2).

Před tímto datem tedy ESLP rozhodoval o meritu těch případů, u kterých se Komisi nepodařilo dosáhnout smíru a které mu byly postoupeny Komisí nebo dotčeným státem. Každý členský stát měl svého soudce, který musel především splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávaným právníkem. Soudci byli voleni Parlamentním shromážděním Rady Evropy na období devíti let a mohly být zvoleni opět. Taktéž jako Komise, ani ESLP nezasedal permanentně, soudci se scházeli pouze k projednání stížností, které jim byly předloženy.

³⁶ Marková Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008, s.12

Byla-li stížnost postoupena ESLP, stěžovatel měl možnost předložit své písemné připomínky či se zúčastnit veřejného jednání. Úkolem Komise bylo objektivním způsobem prezentovat své závěry ESLP a v tomto případě mohla být zpráva Komise publikována. ESLP pak věc zkoumal ne základě zprávy Komise, avšak jejím názorem nebyl jakkoliv vázán. Rozhodnutí o tom, zda došlo k porušení práv zaručených Úmluvou v daném případě, bylo přijímáno většinou hlasů, přičemž jinak smýšlející soudci měli právo připojit k rozsudku svůj odlišný názor. Rozsudek byl konečný a závazný a dohled nad jeho výkonem příslušel Výboru.

3.1.3 Výbor ministrů

Pokud nebyla věc ve zmíněné tříměsíční lhůtě předložena ESLP, rozhodoval o tom, zda došlo k porušení práv vyplývajících z Úmluvy, Výbor, který mohl poškozenému stěžovateli přiznat tzv. „spravedlivé zadostiučinění“.

Výbor přijímá svůj vlastní Jednací řád. Zásadně rozhoduje i o věcech vnitřní organizace a úpravy Rady Evropy a za tímto účelem přijímá nezbytná opatření finanční a správní.³⁷ Výbor se schází před zahájením a počátku každého zasedání Parlamentního shromáždění, pokaždé kdy to považuje za potřebné. Zasedání výboru jsou neveřejná a konají se v sídle Rady.³⁸

Výbor ministrů je politickým orgánem Rady Evropy složeným ze zástupců členských států, a na jeho rozhodování se podílel i představitel napadeného států, což vzbuzovalo pochybnosti o nezávislosti a nestrannosti tohoto orgánu. Takového jednání se neúčastnil ani stěžovatel, ani zástupce Komise. Rozhodnutí Výboru vydaná ve formě rezoluce byla konečná a veřejná a zavazovala státy k jejich splnění.

Výbor také dohlíží nad výkonem rozsudků ESLP:

³⁷ Prouzová A. Evropský soud pro lidská práva. Praha : Linde, 2004. s. 9

³⁸ Výbor ministrů rozhoduje o tom, které informace o závěrech jednáních neveřejných zasedání budou zveřejněny.

3.2 Protokol č. 11 a nový systém kontroly lidských práv

S postupným rozvojem evropského systému ochrany lidských práv však docházelo k situaci, kdy se kontrolní mechanismus zakotvený v Úmluvě stával „obětí vlastního úspěchu“. V důsledku trvalého nárůstu počtu stížností od roku 1980 bylo pro orgány Úmluvy stále těžší zabezpečit, aby délka řízení nepřesáhla přijatelnou dobu. Tento problém se vyostřil počátkem devadesátých let v souvislosti s přistoupením nových smluvních států³⁹, neboť Evropa v měřítku Rady Evropy dnes zahrnuje téměř 800 miliónů občanů. Počet individuálních stížností ročně zaregistrovaných Komisí se zvýšil ze 404 v roce 1981 na 4750 v roce 1997. Vývoj před ESLP byl podobný – počet předložených stížností se zvýšil ze 7 v roce 1981 na 119 v roce 1997.⁴⁰

Všechny výše uvedené skutečnosti vyústily v dlouhou diskusi o potřebě změny kontrolního systému v rámci Úmluvy, jejímž výsledkem byl v pořadí jedenáctý dodatkový protokol k Úmluvy a sice Protokol č. 11, který byl schválen Výborem ministrů dne 20. dubna 1994 a podepsán všemi členskými státy Rady Evropy (kromě Itálie) dne 11. května 1994. Jeho cílem bylo zjednodušit existující orgánovou soustavu vytvořením nového stálého ESLP, a tím zkrátit délku řízení a posílit soudní pravomoc systému ochrany práv. A za tímto účelem se stala pravomoc ESLP obligatorní, přístup k němu byl umožněn jednotlivcům a bylo zrušeno právo Výboru rozhodovat o stížnostech, čímž došlo i k posílení aspektu nezávislosti a justičního charakteru kontrolního mechanismu. Konečným důsledkem takového vývoje je vznik skutečného „evropského práva lidských práv“.

Ke dni 1. listopadu 1998, kdy vstoupil v platnost Protokol č. 11, byly bývalý ESLP a Komise nahrazeny jediným stálým ESLP, který vykovává veškeré funkce svěřené předtím oběma orgánům. Jeho podoba se nachází v příloze č. 2.

³⁹ Státy přistupující k Radě Evropy se téměř současně stávají stranami Úmluvy a jejího ochranného mechanismu, neboť Rada Evropy považuje podpis Úmluvy za politickou podmínku členství s tím, že, že od nových členských států se očekává co nejrychlejší ratifikace.

⁴⁰ Marková Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008, s.13

4 Evropský soud pro lidská práva

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, nový 11. Protokol nahradil předtím existující dva kontrolní orgány (Komisi a ESLP) a ustanovil nový Evropský soud pro lidská práva (ESLP). Uvedený judiciální orgán na rozdíl od předchozích institucí vykonávajících kontrolní funkce je stálým, a jednotným soudním tělesem. Tento ESLP vykonává svou činnost jako planetní úřad.

Jak již vyplývá z předchozí podkapitoly, sídlo ESLP je ve francouzském Štrasburku, tedy v sídle Rady Evropy a jeho veřejná zasedání se konají v Paláci lidských práv. Jednotlivec, skupina osob, nevládní organizace nebo stát může před tímto soudem žalovat pouze členský stát Rady Evropy.⁴¹

ESLP se zabývá stížnostmi proti těm státům, které uznaly jeho jurisdikci. Právní účinky rozhodnutí ESLP vůči, před ním žalovaným, státům jsou reflektovány v oblasti nejen správní a exekutivní, ale i soudní a legislativní. Rozhodnutí ESLP neobsahují interpretaci *in abstracto*, nejsou svojí povahou limitována na individuální zájem stěžovatele. Vydávaná rozhodnutí ESLP mají sloužit „evropskému právnímu řádu“.

Úmluva obsahuje několik ustanovení vztahujících se k organizaci ESLP. ESLP vydává **Jednací řád**, který jeho organizaci konkretizuje a v návaznosti na Úmluvu stanoví pravidla řízení před ním.⁴²

Všechny rozsudky ESLP se předávají Výboru Rady Evropy, jehož úkolem není je „vykonat“ v pravém slova smyslu, nýbrž pouze dohlížet nad jejich výkonem. Výbor vždy vyzve vládu odsouzeného státu, aby mu v určité lhůtě podala informace o opatřeních k řešení daného problému, přijatých v průběhu řízení i po vynesení rozsudku. Třebaže rozsudek neobsahuje ve výroku požadavek na legislativní změny, fakticky ovšem v některých případech bude změna vnitrostátních předpisů adekvátním řešením. Protože má Výbor pravomoc dohlížet na výkon rozsudků, nespokojuje se pouze s tím, že vezme na vědomí informace vlády, ale přihlíží i dalším skutečnostem, které se dozví.

⁴¹ Prouzová A. Evropský soud pro lidská práva. Praha : Linde, 2004. s. 17

⁴² Tamtéž: s. 17

V mimořádně závažných případech porušování práv chráněných Úmluvou nemusí stačit prostředky, které předvídá sama Úmluva. Výbor ovšem může vykonávat značný politický a diplomatický tlak na členský stát, aby se podřídil rozhodnutí ESLP. Pokud to stát odmítne, dopustí se zároveň porušení čl. 3 Statutu Rady Evropy. Výbor pak může s využitím čl. 8 Statutu pozastavit jeho právo na zastoupení v tomto orgánu, nebo dokonce sáhnout k jeho vyloučení z Rady Evropy. Jde o krajní sankci, o které se vážně uvažovalo pouze jednou, a to proti Řecku v roce 1969. Dříve než tom mohl Výbor rozhodnout, se však Řecko samo rozhodlo vystoupit z Rady Evropy a vypovědět Úmluva.⁴³

4.1 Kontrolní mechanismus ESLP po 1. listopadu 1998

4.1.1 Složení a organizace ESLP

Soudci

ESLP se skládá ze soudců, jejichž počet se rovná počtu smluvních stran (těch je podle Markové A. v současnosti čtyřicet sedm, avšak místo soudce za Černou Horu není dosud obsazeno).⁴⁴

Neexistuje omezení týkající se počtu soudců, kteří mají stejné státní občanství.⁴⁵ Soudci jsou voleni Parlamentním shromážděním Rady Evropy na dobu šesti let, a to ze seznamu tří kandidátů navržených každou smluvní stranou a mohou být zvoleni opětovně. Funkční období losem určené poloviny soudců zvolených v prvních volbách uplynulo již po třech letech, čímž bylo zabuzeno obnovování složení ESLP v tříletých cyklech (viz článek 23 Úmluvy).

Soudci musejí mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými právníky. Činnosti ESLP se účastní jako soukromé osoby a nezastupují žádný stát. Nemohou vykonávat politickou ani jinou profesní činnost, která by byla neslučitelná s jejich

⁴³ Šturma P. Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. Praha : C.H. Beck, 2010. s. 36 – 37.

⁴⁴ Marková Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008, s.14.

⁴⁵ Např. v současné době jsou členy ESLP dva švýcarští státní příslušníci, z nich jeden byl zvolen jako soudce za Lichnějnsko.

nezávislostí, nestranností či s požadavky souvisejícími se stálým výkonem funkce. Při výkonu funkcí požívají soudci výsad a imunit uvedených v článku 40 zakládajícího Statutu Rady Evropy a v dohodách uzavřených na základě článku 51 Úmluvy. Jejich funkční období končí dovršením 70 let. K odvolání soudce může dojít pouze tehdy, rozhodnou-li ostatní soudci dvoutřetinovou většinou o tom, že přestal splňovat požadované podmínky (článek 24 Úmluvy). Soudce může rovněž podat demisi, a to do rukou předsedy ESLP, který ji předá Generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. Soudce, který byl zvolen, aby nahradil soudce, jehož funkční období neskončilo, zastává funkci po zbytek funkčního období svého předchůdce.⁴⁶

Plénum ESLP

Plénum ESLP volí v tajném hlasování na tříleté období svého předsedu, dva místopředsedy a předsedy sekcí; volí rovněž tajemníka ESLP a jeho zástupce a přijímá Jednací řád ESLP. Zvolený předseda řídí práci ESLP, zastupuje ESLP a je zejména zodpovědný za jeho vztahy s orgány Rady Evropy, dále předsedá zasedáním pléna, velkého senátu a kolegia pěti soudců.

Sekce

Soud se v souladu se svým Jednacím řádem dělí na **pět sekcí**⁴⁷, o jejichž složení se rozhoduje každé tři roky s ohledem na různé právní systémy existující ve smluvních státech a též z hlediska potřeby vyváženého zastoupení jednotlivých regionů a pohlaví.⁴⁸

Každá sekce má svého předsedu, z nichž dva jsou zároveň místopředsedy ESLP. Předsedům sekcí pomáhají a v případě potřeby je zastupují místopředsedové sekcí, volení příslušnými sekcemi. Soudci ale nemohou předsedat v případech, ve kterých je napadeným státem smluvní strana, jenž jsou jejich občany nebo za kterou byli zvoleni.

⁴⁶ Marková Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008, s.14.

⁴⁷ Pátá sekce, jejímž členem je i soudce zvolený za Českou republiku, byla vytvořena 1.4.2006 v souvislosti s reformou zaměřenou na zvýšení efektivity ochranného mechanismu.

⁴⁸ K 30.12.2007 bylo zvoleno 14 žen jako soudci.

Senáty

Dále se v rámci každé sekce na principu rotace vytvářejí **senáty** (lze říci komory) složené ze sedmi soudců; rozhodování senátu o určité stížnosti se vždy účastní předseda sekce a soudce zvolený za stát, proti kterému tato stížnost směřuje. V případě, že takový soudce není členem dané sekce, zasedá v senátu jako jeho člen *ex officio*; v tomto důsledku stát určí osobu, která bude ve věci zasedat jako soudce *ad hoc* a jejíž postavení se velmi podobá postavení stálého soudce. Členové sekce, kteří nerozhodují v určité věci jako členové senátu, se zasedání zúčastňují jako náhradníci. Úkolem senátu je vyslovit se k přijatelnosti a pokusit se o smír. Vyvolává-li případ projednávaný senátem závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo jejich protokolů, nebo může-li vyřešení otázky vést k rozporu s rozsudkem vyneseným ESLP dříve, může senát kdykoliv před vynesením rozsudku postoupit stížnost velkému senátu, s výjimkou případů, kdy se některá ze stran vysloví proti.

Velký senát

Skládá se ze sedmnácti soudců; *ex officio* v něm zasedají předseda a místopředsedové ESLP a předsedové sekcí, další jeho členové jsou určeni v souladu s Jednácím řádem ESLP. Je-li případ předán velkému senátu podle článku 43 Úmluvy, nemohou v něm zasedat soudci ze senátu, který vynesl rozsudek, s výjimkou předsedy senátu a soudce, který v něm zasedal za zúčastněný stát.

Velký senát, senáty a výbory zasedají trvale.

ESLP má k dispozici **kancelář**, které Jednací řád stanoví úkoly a organizaci. Skládá se z kancelářských sekcí, jejichž počet se rovná počtu sekcí ustanovených ESLP, a z oddělení, které ESLP poskytují potřebné administrativní a právní služby. Za organizaci a práci kanceláře odpovídá pod vedením předsedy ESLP tajemník ESLP, který je volen plénem ESLP na období pěti let. Pracovníci kanceláře, včetně prvních asistentů, jsou jmenováni Generálním tajemníkem Rady

Evropy se souhlasem předsedy ESLP nebo tajemníka ESLP. Výdaje za činnost ESLP jsou hrazeny z rozpočtu Rady Evropy⁴⁹.

Úředními jazyky ESLP jsou angličtina a francouzština, stížnosti však mohou být sepsány v jednom z oficiálních jazyků smluvních států.

4.1.2 Rozhodovací pravomoc a příslušnost ESLP

Stížnosti předkládané ESLP

V rámci kontrolního mechanismu zrevidovaného Protokolem č. 11 se každý smluvní stát (mezistátní stížnosti – viz článek 33 Úmluvy) anebo jednotlivec (individuální stížnosti – viz článek 34 Úmluvy), který se považuje za poškozeného v důsledku porušení Úmluvy jedním ze smluvních států, může obrátit přímo na ESLP se stížností na porušení některého z práv zaručených Úmluvou. Také může každá Vysoká smluvní strana předložit ESLP stížnost týkající se porušení ustanovení Úmluvy a jejích protokolů jiným smluvním státem. V tomto případě tak v řízení proti sobě stojí dva státy, které Úmluvy ratifikovaly. K podání mezistátních stížností dochází z politických důvodů jen zřídka⁵⁰.

Výrazně tedy převažují individuální stížnosti, které mohou být podány osoby, jež se považují za poškozené v důsledku porušení Úmluvy. Taková stížnost pak směřuje proti jednomu či více smluvním státům, které se měly dopustit porušení některého z práv zaručených Úmluvou či jejími protokoly. Ratifikací Úmluvy se Vysoké smluvní strany zavázaly v článku 34 Úmluvy, že nebudou účinnému výkonu tohoto práva bránit. V této souvislosti musím připomenout, že podle původního znění Úmluvy byla kontrolní pravomoc ESLP pouze fakultativní, neboť podmínkou podání individuální stížnosti bylo uznání tohoto práva příslušnou smluvní stranou. V současné době je však pravomoc ESLP obligatorní ve vztahu ke všem státům, které k Úmluvě přistoupily.

⁴⁹ V roce 2007 činil rozpočet ESLP téměř 50 miliónů EUR.

⁵⁰ Viz např. stížnosti *Irsko proti Spojenému království* (rozsudek ESLP ze dne 18.1.1978). *Kypr proti Turecku* (rozsudek ze dne 10.5.2001).

Způsobilost být stranou řízení má: (a) každá fyzická osoba, bez ohledu na státní příslušnost, věk či způsobilost, (b) nevládní organizace a (c) skupina osob považujících se za poškozené ve výše uvedeném smyslu.

Každá individuální stížnost podaná podle článku 34 Úmluvy je předsedou ESLP přidělena jedné ze sekcí; předseda ESLP přitom dbá na zajištění rovnoměrného rozdělení případů mezi jednotlivé sekce. Předseda sekce, které byla přidělena stížnost, jež má být projednána senátem, určí soudce zpravodaje, jehož úkolem je stížnost předběžně posoudit. V rámci své činnosti předkládá soudce zpravodaj ve spolupráci s právními asistenty kanceláře ESLP takové zprávy, návrhy textů a dokumenty, které mají napomoci příslušnému senátu nebo jeho předsedovi zhostit se jejich úlohy.

Podání stížnosti do Štrasburku nemá odkladný účinek ve vztahu k vnitrostátním rozhodnutím. Stížnosti jsou v zásadě projednávány v pořadí, v jakém jsou připraveny k přezkoumání.

Príslušnosť ESLP k projednání stížnosti

Při rozhodování o přijatelnosti stížnosti posuzuje ESLP též svoji příslušnost. Do kompetence ESLP nespádají stížnosti, které jsou nepřijatelné z důvodu neslučitelnosti s ustanoveními Úmluvy. Lze namítat čtyři důvody nepřislušnosti: *ratione personae, ratione temporis, ratione loci a ratione materiae.*⁵¹

Ratione personae

Jak bylo uvedeno výše, každá Vysoká smluvní strana může předložit ESLP každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a jejích protokolů jinou Vysokou smluvní stranou. ESLP může přijímat stížnosti od každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny osob považujících se za poškozené v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a jejími protokoly.

⁵¹ Marková Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008, s. 17.

V případě individuální stížnosti může být stěžovatelem každá fyzická osoba, jež se stala **obětí** porušení základního práva stanovené v Úmluvě. Do této kategorie spadají i cizinci např. pokud se jedná o vyhoštění. Jde i o osobu se zbavenou či omezenou způsobilostí k právním úkonům nebo o osobu ve výkonu trestu odnětí svobody.⁵²

Stěžovatelem u ESLP může být i nevládní organizace. Dle judikatury ESLP si nevládní organizace nemůže stěžovat na porušení práv svých členů, pokud tato práva mají individuální charakter. Dle judikatury Komise bylo v roce 1991 rozhodnuto, že nevládními organizacemi se rozumí soukromé osoby a že např. obce za takový subjekt nemohou být považovány.⁵³

Dalším stěžovatelem u ESLP může být skupina osob dovolávající se porušení Úmluvy nebo jejích protokolů. Takovou skupinou může být např. skupina rodičů dovolávající se porušení práva na vzdělání svých dětí.⁵⁴

Osoba fyzická nebo právnická, jež hodlá zahájit řízení před ESLP musí být obětí porušení jednoho z práv dle Úmluvy nebo jejích protokolů. To znamená, že musí doložit, že je skutečně obětí tvrzeného porušení práva, spadá pod jurisdikci dotčeného státu⁵⁵ a musí mít na podání osobní zájem. Pro účely řízení před ESLP není založena možnost tzv. *actio popularit* a v rámci podání stížnosti se nelze domáhat posuzování vnitrostátního zákonodárství *in abstracto*.

Práva individuálního stěžovatele musí být v důsledku vnitrostátního rozhodnutí nebo opatření konkrétním způsobem poškozena. Interpretace ESLP, *pojem oběti* rozšířila autonomním výkladem následovně⁵⁶:

⁵² Leach P. Taking a case to the European Court of Human Rights. London: Blackstones Press Limited. 2001.

⁵³ Van Dijk P., Van Hoof G. J. H. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. Den Haag: Kluwer Law International. 1998, s. 46.

⁵⁴ Stížnost č. 6853/74, roz. 9.3.1977, D. R. 9, s. 27.

⁵⁵ K porušení práv může dojít kdekoliv: údajná oběť musí skutečně podléhat moci smluvního státu nezávisle na tom, zda se tato moc vykonává na jeho státním území, anebo v cizině. Práva na oznámení tedy požívají jednotlivci, kteří namítají porušení, k nimž došlo na území smluvního státu, bez ohledu na to zda jsou či nejsou občany tohoto státu.

⁵⁶ Prouzová A. Evropský soud pro lidská práva. Praha : Linde, 2004. s. 32.

„Aby se stěžovatel mohl považovat za poškozeného v důsledku porušení Úmluvy nebo jejích protokolů, musí mezi ním jako takovým a uváděným porušením práva existovat dostatečně přímý vztah.“⁵⁷

ESLP připouští podání stížností i v případě tzv. **potenciální oběti**. Podle judikatury ESLP se jedinec může považovat za poškozeného, pokud existuje skutečně riziko, že dojde k porušení jeho práva.

Jednotlivec, který není přímo dotčen partikulárním opatřením může být nepřímo dotčen porušením práv zakotvených v Úmluvě jiné osoby. V této souvislosti lze hovořit o tzv. **nepřímé oběti**. ESLP tak může považovat za oběť porušení každého, kdo utrpěl újmu z důvodu porušení práv třetí osoby nebo kdo má oprávněný zájem na tom, aby porušování Úmluvou zaručených práv bylo ukončeno.

Ratione temporis

Tato příslušnost vymezuje časové období, v němž došlo k údajnému porušení Úmluvy nebo jejích protokolů. Úmluva a její protokoly se neaplikují na skutečnosti, ke kterým došlo před vstupem Úmluvy v platnost vůči jednotlivým smluvním státům. Toto pravidlo bylo rozhodovací praxí bývalé Komise a ESLP do určité míry změněno.

Bývala ČSFR ratifikovala Úmluvu 18. března 1992 a ve stejném čase znala pravomoc Komise a ESLP . Již samostatná Česká republika se stala členem Rady Evropy 30. června 1993.

Příslušnost ESLP se v zásadě vztahuje na všechny skutečnosti, které nastaly po vstupu Úmluvy v platnost ve vztahu k dotčenému státu. Pokud namítané skutečnosti spadají do období před vstupem Úmluvy v platnost, pouze pozdější skutečnosti mohou být předmětem stížnosti, i když ESLP může zvážit fakta, která nastala před datem vstupu Úmluvy v platnost.

⁵⁷ Van Dijk P., Van Hoof G. J. H. Theory and Practice of the European Convention on Human Rights. 3, edition. Den Haag: Kluwer Law International. 1998, s. 44 - 59.

Ratione loci

Příslušnost *ratione loci* spočívá v tom, že stížnost je slučitelná s Úmluvou, jestliže je postavena na skutečnostech, ke kterým došlo na území, jež spadá pod jurisdikci dotčeného státu. Musí se tedy vztahovat ke skutečnostem podléhající jurisdikci státu.

Ratione materiae

Tato příslušnost ESLP zahrnuje rozsah práv, jejichž porušení mohou stěžovatelů namítat a ESLP je oprávněn přezkoumávat. Stížnosti, které namítají porušení práv, které nejsou zakotveny v Úmluvě budou prohlášeny za stížnosti nepřijatelné.

Taková práva jsou totiž zakotvena v katalogu lidských práv a základních svobod (někdy bývá označován jako materiální právo Úmluvy). Vymezení v těchto práv se zabývá práce již v první kapitole.

4.1.3 Poradní pravomoc ESLP

ESLP může též žádost Výboru vydávat poradní stanoviska o právních otázkách týkající se výkladu a jejich protokolů, stanoviska se však nesmějí týkat obsahu či rozsahu zaručených práv, ani kterékoli otázky, jež by se mohla stát předmětem stížnosti. Rozhodnutí Výboru, kterým se ESLP žádá o poradní stanovisko, je přijímáno většinou hlasů zástupců oprávněných zasedat ve Výboru. Žádosti o poradní stanoviska posuzuje velký senát, který přijímá tato stanoviska většinou hlasů. Každý soudce k nim může připojit své samostatné – souhlasné či nesouhlasné – stanovisko anebo stručné prohlášení o nesouhlasu. Poradní stanovisko ESLP se zasílá Výboru.

4.1.4 Řízení před ESLP

Stížnosti předložené ESLP jsou projednávány v řízení, které je upraveno ustanoveními Úmluvy a Jednacím řádem ESLP přijatým jeho plénem.

Jednotlivým fázím tohoto řízení se práce bude věnovat v druhé části této kapitoly, následujícím za výkladem o podmínkách přijatelnosti stížností.

Podmínky přijatelnosti stížnosti

Činnost ESLP při projednávání stížností, které mu byly předloženy, je možné rozdělit na dvě fáze: nejprve je nutné posoudit, zda stížnost splňuje tzv. podmínky přijatelnosti, a poté je možné přistoupit k posouzení její opodstatněnosti. První fáze s sebou nese výraznou filtraci stížností, neboť „testem přijatelnosti“ projde jen zlomek zaregistrovaných stížností.

Podmínky přijatelnosti jsou uvedené ve článku č. 35 Úmluvy

Přijatelnost je podmíněna **vyčerpáním všech dostupných vnitrostátních opravných prostředků** a dodržení lhůty **šesti měsíců** ode dne konečného vnitrostátního rozhodnutí. Další podmínky stanoví, že stížnost **nesmí být anonymní**, dále nesmí jít o **opakované podání v téže věci** a konečně stížnost nesmí být **zjevně bezdůvodná**, představující **zneužití práva** nebo **neslučitelná s ustanovením Úmluvy**. Pokud je podání shledáno jako přijatelné, plní ESLP funkce vyšetřovací a smírčí. Pokud není dosaženo smíru, ani nedojde k vyškrtnutí stížnosti ze seznamu případů podle čl. 37 ESLP rozhodne ve věci samé.⁵⁸

Zjevná neopodstatněnost stížnosti

Splňuje-li stížnost výše uvedené podmínky přijatelnosti, přistoupí ESLP ke zkoumání její opodstatněnosti, v této fázi se tedy posuzuje v první řadě na základě skutečností a dokumentů předložených stěžovatelem.

Pro zjevnou neopodstatněnost tak bude odmítnuta např. stížnost, kterou stěžovatel nepodložil dostatečnými důkazy, anebo stížnost založená na skutečnostech, které nepřekračují rámec omezení práv, jež Úmluva povoluje.

Z téhož důvodu bývají za nepřijatelné prohlašovány stížnosti, ve kterých stěžovatelé pouze polemizují se závěry vnitrostátních orgánů a brojí proti výsledku národního řízení. Úkolem ESLP totiž není, aby se zabýval skutkovými nebo právními omyly, kterých se měly dopustit vnitrostátní soudy, ovšem s výjimkou případů, kdy takové pochybení mělo za následek porušení práv a svobod zaručených Úmluvou. Úlohou ESLP je tedy pouze ověřit, zda bylo řízení

⁵⁸ Štruma P. Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. Praha : C.H.Beck, 2010. s. 35.

jako celek spravedlivé ve smyslu článku 6 Úmluvy, tj. zda bylo respektováno zejména právo na přístup k soudu a právo na kontradiktorní řízení.

V kontradiktorním a veřejném řízení ESLP provede právní posouzení věci a rozhodne, zda v daném případě došlo ze strany státu k porušení jeho závazku vyplývajícího z Úmluvy. Jestliže ESLP konstatuje porušení a vnitrostátní právo zúčastněného státu umožňuje jen částečné odstranění důsledků tohoto porušení, ESLP přízná v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.

V praxi ESLP dospěl ve své judikatuře díky evolutivní interpretaci Úmluvy dále, než by vyplývalo pouze ze samotného textu Úmluvy. Počínaje rozsudkem *Papamichalopoulos a další v. Řecko* v některých rozsudcích trvá na tom, že porušitelský stát tíží také „právní povinnost ukončit porušování a odčinit jeho následky tak, aby se pokud možno obnovila situace, která existovala předtím“.⁵⁹ Zvláště v souvislosti se stížnostmi, které jsou vyvolány „strukturálními nedostatky“ vnitrostátního práva, ESLP někdy vyžaduje i záruky, že se protiprávní chování nebude opakovat. Tak v pilotním rozsudku ve věci *Broniowski* (2004) ESLP vyzval porušitelský stát k tomu, aby „buď odstranil překážku, jež brání výkonu práva mnoha dotčených situací, kterou ESLP posoudil jako odporující Úmluvy, nebo aby na místo toho poskytl rovnocenné odškodnění“.⁶⁰

Průběh řízení před soudem

Řízení před ESLP upravují ustanovení Úmluvy a Jednacího řádu. Je možné je rozdělit do několika fází, přičemž někdy jsou stížnosti prohlášeny za nepřijatelné hned při prvním přezkoumání, jindy je o jejich obsahu vyrozuměna vláda žalované smluvní strany a následují stadia přijatelnosti. O stížnostech rozhodují soudci seskupení ve výborech a v senátech, největší formaci ESLP je tzv. velký senát.⁶¹

⁵⁹ Malenovský J. *Obnova řízení před Ústavním soudem v důsledku rozsudku Evropského soudu pro lidská práva*. Právník, 2001. č. 12. s. 1245 – 1246.

⁶⁰ ESLP, *Broniowski v. Polsko*. Rozsudek z 22. 6. 2004, § 189.

⁶¹ Marková Irena. *Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky*. Ostrava: Key Publishing, 2008, s. 36

Obecná ustanovení

Veřejnost dokumentů

Podle článku 33 jednacího řádu jsou všechny dokumenty předložené Kanceláři stranami řízení nebo vedlejšími účastníky v souvislosti s podanou stížností přístupné veřejnosti. Výjimku tvoří materiály týkající se jednání o dosažení smíru podle článku 62 jednacího řádu a případy, kdy předseda senátu rozhodne, že se zcela či zčásti spis veřejnosti nezpřístupní, a to v zájmu zachování morálky, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, kdy to vyžadují zájmy nezletilých osob nebo ochrana soukromí stran v řízení, nebo pokud to vyžaduje jiná dotčená osoba, nebo v míře, kdy to předseda senátu považuje za zcela nezbytné, neboť vzhledem ke zvláštnostem by zveřejnění mohlo poškodit zájmy spravedlnosti. Od června 2007 jsou na internetových stránkách ESLP⁶² dostupná shrnutí skutkového stavu, námitek stěžovatelů a otázky položené stranám v převážné většině případů, které byly ESLP předloženy vládě dotčeného členského státu k vyjádření. Týká-li se stížnost citlivého problému, zejména tehdy, jestliže ESLP vydal před řádným projednáním stížnosti předběžné opatření ve smyslu článku 39 jednacího řádu nebo kdy byly takové zveřejnění bylo v rozporu se zájmy spravedlnosti, ESLP podrobnosti o stížnosti nezveřejní.⁶³

Také, pokud se osoba domnívá, že by v její věci neměly být všechny dokumenty nebo jejich část ze shora uvedených důvodů zveřejněny, může o zachování jejich utajení požádat.

Rozhodnutí a rozsudky senátu a velkého senátu jsou přístupné veřejnosti. Ale naopak tříčlenné výbory o stížnostech, které projednají, nevydávají písemná rozhodnutí. Stěžovatelé nebo jejich zástupci jsou pouze písemně informováni o tom, že byly jejich stížnosti odmítnuty.

Užívání jazyků v řízení

Jednacími jazyky v řízení před ESLP jsou, stejně jako pro celou Radu Evropy, **angličtina** a **francouzština**. Stěžovatelé se však mohou na ESLP obracet

⁶² www.echr.coe.int/hudoc

⁶³ Hubálková E. Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR,a.s., 2010, 210 s. 14.

v oficiálním jazyce jednoho ze smluvních států Úmluvy, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, která projednává ESLP v obecné rovině.

Zastoupení účastníků

Dle ustanovení článku 35 jednacího řádu jsou smluvní strany zastoupeny **zmocněnci**, kteří si mohou přizvat **poradce**. Vládní zmocněnci pracují zpravidla na ministerstvu spravedlnosti, ministerstvu zahraničních věcí, v rámci úřadu státního zástupce nebo je jim zřízen zvláštní úřad.

Stěžovatele může před ESLP zastupovat advokát oprávněný vykonávat činnost v jedné ze smluvních stran, který má trvalé bydliště na území jedné z nich, případně jiná osoba, kterou schválí předseda senátu. Ten může kdykoliv během řízení zástupce odvolat a to z důvodu, že to skutečnosti či chování zástupce odůvodňují. Stěžovatel je poté povinen ustanovit nového zástupce.⁶⁴

Předběžné opatření

Kdykoliv během řízení, ale i před samotným podáním stížnosti, může stěžovatel požádat ESLP, aby vydal v jeho věci předběžné opatření. O jeho žádosti rozhodne senát, jemuž byla stížnost předložena, nebo jeho předseda. Opatření může být ESLP přijato i z úřední povinnosti, pokud ESLP se domnívá, že je to v zájmu řádného vedení řízení.

ESLP nařídí předběžné opatření v případech, kdy bezprostředně hrozí nebezpečí, že bude způsobena nenapravitelná újma. Dosavadní praxe ukazuje, že jde zejména o případy vyhošťování, vydávání nebo repatriace stěžovatelů do zemí jejich původu státem, proti kterému je stížnost vedena, pokud hrozí bezprostřední nebezpečí ztráty života nebo ohrožení jeho zdraví, nebo že stěžovatel bude podroben nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu.

V žádném případě nebude předběžné opatření vydáno k zabránění bezprostředně hrozící demolicí majetku, zahájení konkursního řízení, ke zrušení povinnosti nastoupit vojenskou službu, k zajištění propuštění stěžovatele z vazby, než ESLP

⁶⁴ Hubálková E. Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR,a.s., 2010, 210 s. 16.

rozhodne o jeho stížnosti týkající se údajné nespravedlnosti trestního řízení, k zajištění konání referenda či k zabránění rozpuštění politické strany.

Pokud předběžné opatření ESLP nařídí, je dotčený stát povinen jej respektovat, jinak riskuje, že bude odsouzen za to, že stěžovateli bránil v účinném podání stížnosti.⁶⁵

Přestože naprostá většina předběžných opatření zavazuje dotčený stát, nic ESLP nebrání, aby podobné opatření směřoval ke stěžovatelům.⁶⁶

Práce na tomto místě ukazuje **2 příklady situací, kdy ESLP nařídil předběžné opatření:**

A. Předběžná opatření v případech, kdy stěžovatelé riskují život či nucené podrobení se špatnému zacházení v zemi přijetí.

Stěžovateli mohou být např. **politíci uprchlíci**, jako v případě *F. H. v. Švédsko*, v němž ESLP nařídil předběžné opatření na základě žádosti iráckého křesťana pocházejícího z Bagdádu, který tvrdil, že by významnou osobností v Republikánské gardě Saddáma Hussaina. Stížnost byla shledána přijatelnou kromě jiného i proto, že stěžovatel byl křesťan a skupina, ke které náležel, byla v Iráku především v Bagdádu považována za minoritu. Mimoto podle UNHCR v zemi neexistovalo možné urovnání situace a tato mezinárodní organizace nedoporučovala nucený návrat do Iráku za stávající politické situace.

Předběžné opatření bylo vydáno i ve věci *Mohammedi v. Nizozemí*, kde stěžovatel byl Íránec, který údajně konvertoval ke křesťanství a který se obával odvetných opatření ze strany Íránského tajného agenta, s jehož manželkou měl intimní poměr, a který tvrdil, že jeho rodiče a tři sestry měly z tohoto důvodu problémy s íránskými úřady. Předběžné opatření bylo později odvoláno a stížnost byla vyškrtuta ze seznamu stížností na základě vyhlášeného dočasného moratoria na vyhoštění íránských křesťanů žijících v Nizozemí do Íránu.⁶⁷

⁶⁵ *Mamatkulov a Askarov v. Turecko*, rozsudek z 4. února 2005, Sborník 2005-I; *Šamajev a další v. Gruzie a Rusko*, rozsudek z 12. dubna 2005, Sborník 2005 – III, odst. 473 a 478.

⁶⁶ *Iascu a další v. Moldávie a Rusko*, rozsudek ze dne z 8.července 2004, Sborní 2004-VII, odst. 11.

⁶⁷ Rozhodnutí z 1. června 2006, nepublikováno.

Dalšími případy mohou být např.:

- Předběžná opatření přijatá v případech vyhoštění, v nichž hraje roli zdravotní stav stěžovatele.
- Předběžná opatření v případech vyhošťování, kdy stěžovateli hrozí nebezpečí odsouzení k trestu smrti nebo uvěznění na doživotí bez možnosti udělení milosti.
- Předběžná opatření přijatá v případech vyhoštění s prvky článků 5 a 6 Úmluvy
- Předběžná opatření v případech dotýkajících se soukromého a rodinného života stěžovatele.
- Nařízení předběžného opatření v důsledku stěžovatelova neuspokojivého duševního stavu.
- Předběžné opatření mající zabránit vyhoštění stěžovatele do jiného smluvního státu Úmluvy.
- Předběžné opatření vdané v případě, kdy je stěžovatel zbaven svobody a má zdravotní problémy.
- Předběžné opatření ve věcech týkajících se právní pomoci.

Podání stížnosti, zahájení řízení

Mezistátní stížnost

Jestliže jedna nebo více smluvních stran podává proti jiné smluvní straně stížnost, musí předložit ESLP text **obsahující název smluvní strany, proti které je stížnost podávána, vyličit skutkový stav, který je předmětem stížnosti, uvést ustanovení Úmluvy nebo jejích protokolů, která mají být porušena, a tvrzená porušení těchto ustanovení odůvodnit.** Také je dále nutné uvést způsob, jakým byly **dodrženy podmínky přijatelnosti** (tj. vyčerpání právních prostředků nápravy a podání stížnosti ve lhůtě šesti měsíců), a **nastítnit požadavky na spravedlivé zadostiučinění.** Žalující smluvní strana musí též uvést jméno a adresu svých zástupců. K podání by měly být přiloženy kopie veškerých relevantních dokumentů.

V případě mezistátních stížností, věnuje ESLP značnou pozornost každému procesnímu kroku, který učiní, přičemž jejich počet je stále nízký.

Individuální stížnost

Stížnost je nutné podat písemně. Přestože stěžovatelé nemusí být v této části řízení zastoupeni, doporučuje se, aby svého právního zástupce kontaktovali i k tomuto procesnímu kroku. V případě ústního jednání nebo prohlášení stížnosti za přijatelnou je **účast advokáta** dokonce **povinná**. Stížnost musí být řádně **podepsána stěžovatelem** nebo jeho **právním zástupcem**, který ke stížnosti přiloží **platnou plnou moc**.

I v případě, kdy stížnost podává nevládní organizace nebo skupina jednotlivců, je třeba, aby byla **podepsána osobami oprávněnými k jejím zastupování**. Zastupuje-li nevládní organizaci nebo skupinu jednotlivců advokát, musí podání obsahovat platnou plnou moc.

Stížnost je třeba zaslat na adresu:

Tajemník Evropského soudu pro lidská práva (Registrar of the European Court of Human Rights; Greffier de la Cour européenne des Droits de l'Homme);

Rada Evropy (Council of Europe; Conseil de l'Europe)

F – 67075 STRASBOURG CEDEX

Takové první podání by mělo obsahovat:

- jméno, datum narození, státní občanství, pohlaví a adresu stěžovatele;
- jméno a adresu jeho právního zástupce;
- smluvní stranu, proti které stížnost směřuje;
- stručné vyličení skutkového stavu;
- stručný popis toho ustanovení Úmluvy, jehož porušení je namítáno;
- informaci o vyčerpaných právních prostředcích nápravy a uvedení konečného rozhodnutí na vnitrostátní úrovni doloženou příslušnými dokumenty;
- předmět stížnosti.

Ke stížnosti je třeba přiložit kopie relevantních dokumentů, zejména soudních a jiných rozhodnutí, které se této záležitosti týkají.

Řízení o přijatelnosti stížnosti

Řízení o přijatelnosti **mezistátních stížností** je v jednacím řádu věnována pozornost v článku 51. Ustanovení 55 až 57 jednacního řádu jsou pak společná pro oba typy stížností – mezistátní i individuální.⁶⁸

Jakmile ESLP mezistátní stížnost obdrží, informuje neprodleně žalovanou smluvní stranu a přidělí stížnost jedné ze sekcí. O podání takové stížnosti Kancelář vydává tiskovou zprávu. Předseda příslušné sekce ustaví senát a vyzve žalovanou smluvní stranu, aby se písemně vyjádřila k přijatelnosti stížnosti. Její stanovisko je pak zasláno žalující smluvní straně k vyjádření.

Před rozhodnutím o přijatelnosti stížnosti může senát nebo jeho předseda vyzvat strany, aby svá písemná stanoviska doplnily. Ústní jednání se koná pouze na návrh smluvních stran nebo pokud o tom rozhodne senát a to z vlastní iniciativy.

V rámci řízení o přijatelnosti může žalovaná strana uplatnit námitky nepřijatelnosti. Rozhodnutí senátu je písemné a doručuje se dotčeným smluvním stranám, případně i dalším zainteresovaným osobám.

Řízení o přijatelnosti **individuálních stížností** je upraveno v člancích 52 – 54 jednacního řádu. Po předložení a zaregistrování takových stížností, což je úlohou Kanceláře, jsou předsedou ESLP přidělovány jedné z pěti sekcí, a to s ohledem na jejich rovnoměrné zatížení. Stížnosti jsou projednány buď tříčlenným výborem anebo sedmičlenným senátem, o čemž rozhodne soudce zpravodaj určený předsedou příslušné sekce.⁶⁹

Jestliže je z předloženého podání zřejmé, že stížnost je nepřijatelná pro nesplnění formálních náležitostí nebo by měla být vyškrtuta ze seznamu

⁶⁸ Hubálková E. Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR,a.s., 2010, 210 s. 27.

⁶⁹ Hubálková E. Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR,a.s., 2010, 210 s. 27.

stížností, je posouzena výborem, pokud lze takové rozhodnutí přijmout bez dalšího zkoumání. Rozhodnutí výboru je konečné. Stěžovatel je vyrozuměn dopisem Kanceláře. Písemné rozhodnutí se nevyhotovuje.

Sedmičlenný senát projedná stížnost, která mu byla předána výborem, jenž se nedohodl na jejím odmítnutí, anebo stížnost, o níž se soudce zpravodaj domnívá, že by ji měl projednat tento orgán přímo. Soudce zpravodaj zpracuje zprávu, kterou předkládá senátu. Ten může stížnost prohlásit za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout ze seznamu stížností, pokud ji nepředá stranám k vyjádření.

Jak již bylo naznačeno shora, ustanovení o uplatňovaných námitkách nepřijatelnosti, vyhotovování rozhodnutí a jejich jazykových verzí platí i pro individuální stížnosti. Oproti mezistátních stížností, senát může aplikovat tzv. zkrácené řízení a zároveň rozhodnout o přijatelnosti i meritu individuální stížnosti.

Jestliže nedošlo ke smírnému urovnání sporu a senát je přesvědčen o tom, že je stížnost přijatelná a připravena k meritornímu projednání, rozhodne bez dalšího jednání rozsudkem, jehož součástí je rozhodnutí o přijatelnosti.

Řízení o meritu stížnosti

Pokud senát rozhodne o tom, že mezistátní stížnost je přijatelná, přijme ji k meritornímu projednání. Předseda senátu určí lhůtu, ve které sporné smluvní strany předloží svá stanoviska s meritu stížnosti a případné další důkazy. Předseda ale může od tohoto procesního kroku upustit, jestliže s tím smluvní strany souhlasí. Platí, že ústní zasedání je nařízeno na základě návrhu jedné ze stran nebo z vlastní iniciativy

Pokud se o individuální stížnosti, nerozhoduje-li senát v tzv. zkráceném řízení, vyzve strany, poté, co vydá rozhodnutí o přijatelnosti stížnosti, aby předložily doplňující písemná stanoviska nebo důkazní materiály. Ústní jednání o meritu projednávané věci je nařizováno na základě návrhu jedné ze stran ve sporu nebo z vlastního uvážení senátu.

Ústní jednání

Jednání je v zásadě **veřejné**, **pokud senát nerozhodne** o tom, že bude **vedeno bez přítomnosti veřejnosti**, a to v důsledku výjimečných okolností, které předložila jedna ze stran, jiná na věci zainteresovaná osoba či je zjistil senát sám. Zákaz se může vztahovat na celé jednání nebo na jeho část. Důvodem neveřejnosti řízení může být ochrana zájmu veřejného pořádku, národní bezpečnosti v demokratické společnosti, jestliže to zájmy mladistvých nebo ochrana soukromého života stran vyžadují, nebo pokud to senát pokládá za nezbytné, jestliže by v podobných zvláštních situacích veřejný charakter jednání mohl ohrozit zájmy spravedlnosti. Žádost o vyloučení veřejnosti musí být zdůvodněna a musí z ní být patrné, zda je zákaz žádán na celé jednání nebo na jeho část.

Z každého veřejného jednání se pořizuje **zápis**, který obsahuje složení senátu, seznam přítomných, text předložených stanovisek, otázek, které byly stranám kladeny, a jejich odpovědi, text všech procesních rozhodnutí, která byla během jednání přijata.

Veřejná jednání stálý ESLP konal od listopadu 1998 několikrát i ve stížnostech podaných proti České republice, a to již v roce 1999 ve věci *Špaček, s. r. o. v. Česká republika*⁷⁰, o rok později pak v restituční kauze *Malhous v. Česká republika*⁷¹ a v roce 2002 bylo veřejné jednání nařízeno ve věci diskriminace fyzicky postižených osob *Zehnalová a Zehnal v. Česká republika*⁷², této věci se práce podrobně zabývá v další podkapitole 4.2: Vybraná rozhodnutí a rozsudku týkající se České republiky. Ve stejném roce následovaly dvě zajímavé restituční kauzy, z toho první kauza je taktéž podrobněji vylíčena později v následující podkapitole, *Gratzinger a Gratzingerová v. Česká republika* a *Poláček a Poláčková v. Česká republika*⁷³. Další veřejné jednání vedl senát 1. března 2005, a to ve věci diskriminace rómských dětí při zajišťování jejich školní docházky *D. H.*

⁷⁰ Řízení o merituu věci, stížnost č. 26449/95, rozsudek z 9. listopadu 1999, nepublikován.

⁷¹ Řízení o přijatelnosti, stížnost č. 33071/96, rozsudek z 12. července 2001, Sborník 2001-XII.

⁷² Řízení o přijatelnosti ve věci, stížnost č. 38621/97, rozhodnutí ze 14. května 2002, Sborník 2002-V..

⁷³ Řízení o přijatelnosti věci, stížnost č. 38645/97, rozhodnutí z 10. července 2002, Sborník 2002-VII (Gratzingerovi, Poláčkoví nepublikováni).

*a další v. Česká republika*⁷⁴. Na žádost stěžovatelů byla tato kauza později předána senátu, který též projednával stížnost ústně, a to v lednu 2007.. Rozhodl rozsudkem ze dne 13. listopadu 2007, o tom, že Česká republika porušila článek 2 Dodatkového protokolu, čímž změnil původní názor senátu.

Rozsudky

Rozsudkem rozhodují senáty a velký senát v meritu věci, a pokud ESLP rozhoduje v tzv. zrychleném řízení i o přijatelnosti stížnosti. Rozsudky obsahují:

- jméno předsedy a ostatních soudců tvořících senát a jméno tajemníka nebo jeho zástupce;
- označení stran a jejich zástupců, právníků a poradců;
- popis řízení;
- vylíčení skutkového stavu;
- souhrn závěrů stran;
- právní odůvodnění;
- výrok;
- případné rozhodnutí o úhradě nákladů řízení;
- uvedení počtu soudců, kteří tvořili většinu;
- případné připojení stanoviska, neboť text je autentický.

Rozsudky velkého senátu jsou konečné. Rozsudky senátu jsou konečné v případě, že strany prohlásí, že nebudou žádat o postoupení věci velkému senátu, nebo po uplynutí tříměsíční lhůty od vydání rozsudku, pokud žádná ze stran nepožádala o postoupení věci velkému senátu, nebo dnem, kdy kolegium velkého senátu zamítne žádost o postoupení věci podanou podle článku 43 jednacího řádu.

⁷⁴ Řízení o přijatelnosti a meritu, stížnost č. 57325/00, rozsudek z 1. března 2005.

4.2 Vybraná rozhodnutí týkající se České Republiky

Na tomto místě se z velkého množství rozhodnutí zmíním pouze o dvou, na které poukazují velmi okrajově již v předchozí podkapitole. Přičemž první z nich bylo přijato velkým senátem a druhé senátem sedmičlenným.

Gratzinger a Gratzingerová proti České republice (ze dne 10. 7. 2001)

Okolnosti případu Gratzingerových

Stěžovatelé koupili v roce 1978 nemovitý majetek v tehdejším Československu. Poté ze země odcestovali a usadili se v USA. Tam získali americké občanství, což mělo za následek – podle Smlouvy z roku 1928 o naturalizaci, uzavřené mezi bývalým Československem a USA – automatickou ztrátu československého občanství.

Rozsudkem z roku 1983 byli stěžovatelé v nepřítomnosti odsouzeni za opuštění republiky k trestu odnětí svobody a k propadnutí veškerého majetku. Takto zkonfiskovaný nemovitý majetek pak stát prodal manželům C. Podle názoru stěžovatelů došlo k prodeji za porušení tehdy platných zákonných ustanovení, jelikož kupní cena byla nižší, než jakou stanovil znalecký posudek. Podle jejich názoru byli nabyvatelé, v daném případě komunističtí funkcionáři, bývalým režimem zvýhodněni.

V roce 1990 byli stěžovatelé soudně rehabilitováni podle zákona č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci a veškerá rozhodnutí související s jejich odsouzením byla zrušena s účinkem *ex tunc*.

Ústavní soud nálezem ze dne 12.7.1994 zrušil pro žadatele o restituci majetku podmínku trvalého pobytu na území České republiky stanovenou zákonem č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích.

Na základě výše uvedeného zákona pak stěžovatelé neúspěšně vyzvali manžele C. k uzavření dohody o vydání majetku a poté dne 10.1.1995 podali žalobu o vydání majetku. V následujícím soudním řízení byla jejich žaloba zamítnuta s tím, že nespĺňují podmínku českého státního občanství kladenou zákonem o mimosoudních rehabilitacích, a nejsou tak oprávněni o restituci majetku žádat.

Dne 22.4.1997 stěžovatelé podali ústavní stížnost, v níž tvrdili, že nikdy nepřestali být vlastníky, a žádali Ústavní soud, aby zrušil podmínku českého občanství. Jejich stížnost však byla odmítnuta jako zjevně neopodstatněná s tím, že čl. 11 odst. 2 Listiny základních práv a svobod je speciálním ustanovením k ústavnímu principu rovnosti všech subjektů ohledně nebývání a ochrany vlastnického práva, a vytváří tedy pro zákonodárce prostor omezení okruhu oprávněných osob restitučním zákonodárstvím. Ústavní soud rovněž upozornil na skutečnost, že rozhodnutí o soudní rehabilitaci nemá za následek obnovení vlastnického práva k nemovitostem, které byly předmětem konfiskace. Podmínky pro uplatnění restitučních nároků vyplývajících ze zrušení konfiskačních rozhodnutí, způsob náhrady a rozsah těchto nároků jsou stanoveny zvláštním zákonem, kterým je zákon o mimosoudních rehabilitacích.

Řízení před ESLP

Stěžovatelé si před štrasburskými orgány stěžovali na nemožnost dosáhnout vydání svého bývalého majetku kvůli tomu, že nemají české občanství, čímž se cítili diskriminováni.

ESLP se musel nejprve vyslovit k aplikovatelnosti článku 2 Protokolu č. 1 neboť článek 24 (zakazuje diskriminaci) doplňuje ostatní normativní ustanovení Úmluvy a Protokolů a nemá nezávislou existenci, protože se vztahuje pouze na užívání práv a svobod zaručených Úmluvou a nemůže být aplikován, pokud skutkové okolnosti sporu nespádají do působnosti alespoň jednoho z těchto ustanovení.

V tomto ohledu ESLP připomněl ustálenou judikaturu orgánů Úmluvy, podle níž „majetkem“ může být buď „existující majetek“ nebo majetkové hodnoty, včetně pohledávek, o nichž stěžovatel může tvrdit, že má přinejmenším „legitimní naději“ na to, že budou konkretizovány. Naproti tomu za „majetek“ nelze považovat naději, že bude znáno přežití bývalého vlastnického práva, které již dávno zaniklo, ani podmíněnou pohledávku, jež zanikla z důvodu nesplnění podmínky.

V projednávaném případě se stěžovatelé rozhodli podat soudu návrh na vydání majetku až v roce 1995, poté co Ústavní soud zrušil podmínku trvalého pobytu

stanovenou zákonem o mimosoudních rehabilitacích, přičemž si byli vědomi, že nesplňují podmínku českého občanství, která zůstala v platnosti; podle svých slov si právě v tomto okamžiku uvědomili, že jsou diskriminováni.

Předmět takto zahájeného řízení se tedy netýkal „existujícího majetku“ a stěžovatelé nebyli v postavení vlastníků, nýbrž pouhých žadatelů. Navzdory jejich soudní rehabilitaci z roku 1990 byl jejich bývalý majetek stále v držení fyzických osob, které ho nabyly za komunistického režimu, a stěžovatelé tak zůstávali svého vlastnického práva.

Pokud jde o otázku, zda měli alespoň „legitimní naději“, že se zkonkretizuje nějaká jejich skutečná a vymahatelná pohledávka. ESLP poznamenal, že v okamžiku podání restitučního návrhu zákon o mimosoudních rehabilitacích dával možnost žádat o vydání majetku pouze soudně rehabilitovaným osobám mající české občanství. Jelikož stěžovatelé věděli, že jsou vyloučení jak z restituce majetku, tak i ze subsidiárního odškodnění, a že nabýt bývalého vlastnického práva, jejich jediná možnost, jak uspět, spočívala v dosažení zrušení zákonného ustanovení, kladoucího podmínku občanství, pro neústavnost.

Avšak víra, že platný zákon bude změněn ve prospěch stěžovatelů, nemůže být považována za formu legitimní naděje. Podle ESLP je rozdíl mezi pouhou nadějí na restituci, byť je jakkoli pochopitelná, a legitimní nadějí, která musí být konkrétnější povahy a opírat se o určité zákonné ustanovení nebo právní akt, jako např. soudní rozhodnutí.

ESLP z toho vyvodil, že stěžovatelé neprokázali, že byli držiteli natolik jisté pohledávky, aby byla vymahatelná, a že se tedy nemohou dovolávat „majetku“ tak, jak jej chápe článek 1 Protokolu č. 1. Proto ani rozhodnutí vnitrostátních orgánů ani aplikace zákona o mimosoudních rehabilitacích na případ stěžovatelů nemohly představovat zasahování do užívání jejich majetku, a skutečnosti, jichž se stěžovatelé dovolávali, unikají z pole působnosti článku 1 Protokolu č. 1. S ohledem na neautonomní charakter článku 14 Úmluvy a na závěr o neaplikovatelnosti článku 1 Protokolu č. 1 nemohl být v projednávaném případě brán v úvahu ani článek 14. ESLP tedy konstatoval, že stížnost je neslučitelná *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy ve smyslu jejího článku 35 odst. 3 a musí být odmítnuta jako nepřijatelná.

Věc Zehnalová a Zehnal proti České republice (ze dne 14. 5. 2002)

Okolnosti případu

Stěžovatelka trpí tělesným postižením. V místě, kde se svým manželem (druhým stěžovatelem) žije, neexistují v mnoha veřejných a veřejnosti určených budovách zařízení umožňující vstup osobám s omezenou schopností pohybu.

Stěžovatelka se v prosinci 1994 na základě § 65 správního řádu obrátila na Městský úřad v Přerově s tvrzením, že některé tyto objekty nesplňují technické podmínky stanovené stavebním zákonem. Zároveň se obrátila i na Okresní úřad v Přerově, jehož přednosta ji sdělil, že zahájí řízení o zkoumání 219 kolaudačních rozhodnutí, kterých se její podání týkalo. Posléze Okresní úřad většinu návrhů zamítl nebo řízení o nich zastavil. I když některé z kritizovaných překážek mezitím zmizely, podle stěžovatelů se tak ovšem nestalo na nátlak úřadů. V listopadu 1995 se proto obrátili na Krajský soud v Ostravě se žádostí o osvobození od soudního poplatku a ustanovení právního zástupce, který by vypracoval žaloby na přezkum kolaudačních rozhodnutí týkajících se 174 objektů. Krajský soud tyto žádosti odmítl s odůvodněním, že by se jednalo o zřejmě bezúspěšné uplatňování práva, protože stěžovatelé nebyli účastníky správních řízení, v nichž byla vydána předmětná kolaudační rozhodnutí. Stěžovatelé se odvolali k Vrchnímu soudu a vyzvali jej, aby ukončil diskriminaci tělesně postižených osob. Vrchní soud se však prohlásil nepřislušným s tím, že proti rozhodnutí Krajského soudu nebylo možné podat odvolání.

V roce 1996 se proto stěžovatelé obrátili na Ústavní soud. Tvrdili zejména, že ačkoliv legislativa stanovovala obecné technické požadavky na veřejné či veřejnosti přístupné budovy s cílem umožnit užívání osobám s omezenou schopností pohybu, mnohé budovy v Přerově těmto podmínkám neodpovídaly a nebyly tělesně postiženým přístupné. Zmínili například poštu, kanceláře policie, celní úřad, kina, Okresní úřad, Okresní správu sociálního zabezpečení, Okresní soud, různé advokátní kanceláře, většinu specializovaných lékařských ordinací a městské koupaliště. Stěžovali si také, že jejich žádosti o přezkoumání kolaudačních rozhodnutí nebyly správními orgány dostatečně přezkoumány a že odmítavá rozhodnutí nižších soudů porušila článek 6 Úmluvy. Dále vyzvali Ústavní soud k posouzení, zda je s Ústavou slučitelný § 59 odst. 1 stavebního

zákona, který je vylučoval ze správního řízení. Ústavní soud tuto stížnost odmítl usnesením ze dne 10. 3. 1997. Konstatoval, že stěžovatelé nebyli oprávněni podat návrh na zrušení § 59 stavebního zákona, neboť toto ustanovení Vrchním soudem uplatněno, a že jimi napadaná rozhodnutí nepředstavovala žádná porušení ústavních zákonů ani jiných právních předpisů či mezinárodních smluv.

Řízení před ESLP

Manželé Zehnalovi se před orgány Úmluvy dovolávali především článků 1, 3, 8 a 114 Úmluvy a stěžovali si, že byli diskriminováni v požívání svých práv z důvodů tělesného stavu stěžovatelky. Tvrdili, že velké množství veřejných a veřejnosti přístupných budov v Přerově pro ně není přístupné, že státní orgány tuto situaci neřeší a že neměli k dispozici účinný prostředek nápravy.

1. Stěžovatelé si v první řadě stěžovali na porušení práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy, které podle nich bylo důsledkem nečinnosti českého státu v odstraňování architektonických bariér bránících tělesně postiženým osobám ve vstupu do veřejných a veřejnosti přístupných budov. Stěžovatelka tvrdila, že nemůže žít normálním společenským životem, který by ji umožňoval důstojně řešit problémy spojené s jejím každodenním životem a vykonávat její profesi, protože stát nesplnil své pozitivní povinnosti spočívající v přijetí opatření a v kontrole dodržování vnitrostátní legislativy týkající se konstrukce veřejných budov.

ESLP připomněl, že i když je hlavním účelem článku 8 Úmluvy chránit jednotlivce proti svévolnému zasahování veřejné moci, toto ustanovení nejenže státům přikazuje, aby se takového zasahování zdržely, ale může také dát vzniknout pozitivním povinnostem směřujícím k respektování soukromého a rodinného života. V každém případě je třeba přihlížet ke spravedlivé rovnováze, jež musí být zachována mezi konkurujícími si zájmy jednotlivce a společnosti jako celku. Smluvní státy přitom požívají široké míry uvážení, pokud jde o různé podmínky výkonu povinností předpokládaných příslušnými zákony.

ESLP v minulosti dospěl k závěru o existenci tohoto typu povinnosti státu, když konstatoval přímou a bezprostřední souvislost mezi opatřeními požadovanými stěžovatelem na straně jedné a jeho soukromým anebo rodinným životem na

straně druhé (viz *X a Y proti Nizozemí* ze dne 26. 3. 1985; *López Ostra proti Španělsku* ze dne 9. 12. 1994, *Guerra a další proti Itálii* ze dne 19. 2. 1998). V rozsudku *Botta proti Itálii* ze dne 22. 2. 1998 naopak konstatoval, že článek 8 Úmluvy je neaplikovatelný na situace, které zahrnují mezosobní vztahy natolik širokého a neurčitého obsahu, že nelze nalézt žádnou přímou souvislost mezi opatřeními požadovanými od státu a soukromým životem dotčené osoby.

V případě manželů Zehnalových ESLP poukázal na podobnost se stížností Botta. Připustil sice, že neustálý vývoj evropské společnosti vyžaduje od národních vlád stále výraznější úsilí a závazky ve vztahu k odstranění různých nedostatků, ale dodal, že tato intervence státu a progresivní pojem soukromého života ne vždy korespondují s omezenějším obsahem pozitivních povinností státu.

ESLP byl toho názoru, že článek 8 Úmluvy nemůže být aplikován jako obecné pravidlo vždy, když jde o každodenní život stěžovatelky, nýbrž pouze ve výjimečných případech, v nichž by nemožnost přístupu do veřejných budov stěžovatelce bránila v životě takovým způsobem, že by bylo ohroženo její právo na osobní rozvoj a její právo navazovat a udržovat vztahy s dalšími lidskými bytostmi a vnějším světem (viz *Pretty proti Spojenému království* ze dne 29. 4. 2002). V takovém případě by mohla být konstatována pozitivní povinnost státu zajistit přístup do zmíněných budov. Avšak v projednávané věci byla práva, jichž se stěžovatelé dovolávali, příliš široká a neurčitá, jelikož nekonkretizovali tvrzené překážky a nepodali přesvědčivé důkazy o zasahování do jejich soukromého života. Podle ESLP se stěžovatelce nepodařilo prokázat zvláštní souvislost mezi nepřístupností zmíněných objektů a konkrétními potřebami jejího soukromého života. Vzhledem ke značnému počtu kritizovaných budov bylo lze pochybovat o jejich každodenním užívání stěžovatelkou a o existenci přímé a bezprostřední souvislosti mezi opatřeními požadovanými od státu a soukromým životem stěžovatelů; tyto pochybnosti se stěžovatelům nepodařilo vyvrátit. ESLP kromě toho poznamenal, aniž by tomu však přisoudil rozhodující význam, že vnitrostátní orgány nebyly nečinné a že i podle samotného doznání stěžovatelů se situace ve městě postupně zlepšovala.

ESLP proto došel k závěru, že článek 8 Úmluvy se na projednávaný případ neaplikoval a že příslušná část stížnosti musí být zamítnuta pro neslučitelnost *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy.

2. Stěžovatelka dále s odkazem na článek 14 ve spojení s článkem 8 Úmluvy tvrdila, že je jako osoba tělesně postižená diskriminována ve výkonu základních práv zaručených všem.

ESLP připomněl, že článek 14 doplňuje ostatní normativní ustanovení Úmluvy a jejich Protokolů a nemá nezávislou existenci, protože se vztahuje pouze na užívání práv a svobod v nich zaručených. Nemůže proto být aplikován, pokud skutkové okolnosti sporu nespádají do působnosti alespoň jednoho z těchto ustanovení. Jelikož ESLP v projednávaném případě dospěl k závěru o neaplikovatelnosti článku 8, nemohl vzít v úvahu ani článek 14 a tento bod stížnosti rovněž prohlásil za neslučitelný *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy.

3. Stěžovatelé tvrdili, že byli kvůli tělesnému stavu stěžovatelky vystaveni nelidskému a ponižujícímu zacházení zakázanému článkem 3 Úmluvy,

ESLP připomněl, že je nutné přihlížet ke všem okolnostem případu a že špatné zacházení musí dosáhnout jistého minima závažnosti, aby spadalo do působnosti článku 3 Úmluvy (viz *B. proti Francii* ze dne 225. 3. 1992). Tvrzení o špatném zacházení musejí být před ESLP podepřena vhodnými důkazními prostředky, a to nade všechnu rozumnou pochybnost (viz *Labita proti Itálii* ze dne 6. 4. 2000), přičemž takový důkaz může vyplývat ze souhrnu indicií nebo nevyvrácených domněnek, jež jsou dostatečně závažné a přesné.

V projednávaném případě však stěžovatelé podle ESLP nepředložili žádný důkaz o závažných a trvalých účincích namítaného špatného zacházení navzdory jejich obtížné situaci nebylo možné mít za to, že tato dosáhlo požadovaného prahu závažnosti. Tato námitka byla proto odmítnuta jako zjevně neopodstatněná.

4. S odkazem na článek 6 odst. 1 Úmluvy si manželé Zehnalovi stěžovali, že jim vnitrostátní soudy po dobu jednoho a půl roku neustanovily právního zástupce, který by hájil jejich práva.

ESLP připomněl svou ustálenou judikaturu týkající se autonomního charakteru pojmů „spory o občanských právech a závazcích“. Poznamenal rovněž, že

smyslem článku 6 odst. 1 Úmluvy není vytvořit nová hmotná práva postrádající zákonný podklad v daném státě, nýbrž poskytnout procesní ochranu právům přiznaným vnitrostátním právem. Tak např. v rozsudku *W. proti Spojenému království* ze dne 8. 7. 1987, zdůraznil, že článku 6 odst. 1 podléhají výlučně spory týkající se práv a závazků občanského charakteru, o nichž lze přinejmenším hájitelným způsobem tvrdit, že existují ve vnitrostátním právu; toto ustanovení nezajišťuje samo o sobě takovým právům a závazkům žádný konkrétní věcný obsah v právním řádu smluvních států.

ESLP konstatoval, že v projednávaném případě stěžovatelé žádali vnitrostátní soudy o ustanovení právního zástupce, který by vypracoval žaloby směřující k přezkoumání kolaudačních rozhodnutí vydaných ve správním řízení, jehož se stěžovatelé neúčastnili, a to po uplynutí zákonné dvouměsíční lhůty: České zákony však takové právo nepřiznávají. V důsledku toho nebyl článek 6 odst. 1 Úmluvy za projednávaný případ aplikovatelný a tento bod stížnosti byl odmítnut jako neslučitelný *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy.

5. Stěžovatelé dále uváděli, že v rozporu s článkem 13 neměli k dispozici žádný účinný vnitrostátní prostředek nápravy ve vztahu k porušením Úmluvy, na něž poukazovali.

Podle ustálené judikatury ESLP (viz např. *Powell a Rayner proti Spojenému království* ze dne 21. 2. 1990 a *Abdurrahman Orak proti Turecku* ze dne 14. 2. 2002

, článek 13 Úmluvy zaručuje existenci vnitrostátního právního prostředku umožňujícího se dovolávat práv a svobod tak, jak jsou zakotvena v Úmluvě. Vyžaduje tedy vnitrostátní prostředek zmocňující příslušný národní orgán k tomu, aby se zabýval obsahem „hájitelné námitky“ založené na Úmluvě a nabídl vhodnou nápravu. Článek 13 je tedy aplikovatelný pouze na stížnosti, jež lze považovat hájitelné z hlediska Úmluvy.

Avšak v projednávaném případě žádný z bodů stížnosti hájitelný nebyl, neboť všechny byly ESLP prohlášeny buď za neslučitelné *ratione materiae* s ustanoveními Úmluvy, nebo za nepřijatelné jakožto zjevně neopodstatněné. I tento bod stížnosti tedy musely být zamítnut podle článku 35 odst. 3 a 4 Úmluvy.

4. 3 Navrhovaná reforma Evropského soudu pro lidská práva (Protokol č. 14 Úmluvy)

Bezprecedentní nárůst počtu předložených stížností, jimiž je v současné době ESLP doslova zahlcen⁷⁵, a z toho plynoucí prodlužování řízení před ESLP vyvolaly již před několikalety diskuze o potřebě změny systému. Myšlenkový proces o reformě byl zahájen během ministerské konference o lidských právech, která se konala v Římě ve dne 3. A 4. Listopadu 2000 při příležitosti 50. Výročí otevření Úmluvy k podpisu. Na základě ministerského prohlášení o „Soudu lidských práv pro Evropu“ dali zástupci ministrů v listopadu 2002 podnět k vypracování souboru konkrétních návrhů týkajících se předcházení porušením Úmluvy na národní úrovni a zlepšení vnitrostátních právních prostředků nápravy, optimálnější účinnosti filtrace a následného projednávání stížností, zkvalitnění a zrychlení výkonu rozsudků ESLP.⁷⁶

V rámci tohoto procesu byl ve Štrasburku dne 13. Května 2004 přijat a k podpisu a ratifikaci otevřen **Protokol č. 14** k Úmluvě, kterým se mění kontrolní systém Úmluvy, což už bylo v této práci naznačeno.

Nicméně jeho účelem má být **dlouhodobé zachování a zlepšení účinnosti kontrolního mechanismu**, zejména stále rostoucí zátěže ESLP a Výboru.

Na rozdíl od Protokolu č. 11 nepřináší Protokol č. 14 žádnou radikální změnu v kontrolním mechanismu Úmluvy, neboť zamýšlené změny se dotýkají spíše fungování tohoto systému než jeho povahy. Tato tzv. „novelizace“ zasahuje především do oblastí: posílení filtrační kompetence ESLP ve vztahu k početným stížnostem bez jakéhokoliv opodstatnění; **nové kritérium přijatelnosti** týkající se záležitostí, ve kterých stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu, pokud si dodržování

⁷⁵ Na konci roku 2007 se u ESLP nacházelo asi 105 000 nerozhodnutých stížností. Přitom v roce 2005 bylo k ESLP podáno 45 000 nových stížností, v roce 2006 slo již o zhruba 50 000 Stížností a odhad za rok 2007 činí asi 55 000 stížností. Česká republika se dostala mezi deset smluvních států s největším počtem stížností, kdy v roce 2004 bylo podáno téměř 1 500 stížností směřující proti České republice. V roce 2005 směřovalo proti České republice asi 1 370 nových stížností, v roce 2006 to bylo již 2 750.

⁷⁶ Marková Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008, s.20.

lidských práv nevyžaduje přezkoumání jejich opodstatněnosti ESLP; **zjednodušené řízení pro projednání opakujících se případů.**

Co se týká první zmíněné oblasti, tím se má na mysli možnost větší filtrace stížností, zavádí Protokol č. 14 **nový institut samosoudce**, který může prohlásit individuální stížnost za nepřijatelnou nebo ji vyškrtnout ze seznamu případů, lze-li takové rozhodnutí učinit bez dalšího přezkoumání. Tento postup tedy zachovává soudní charakter rozhodování o přijatelnosti, samosoudci nicméně v jeho činnosti pomáhají zpravodajové, kteří jsou, jak již bylo dříve zmíněno, součástí kanceláře ESLP, ale nejsou soudci.

Do článku 35 Úmluvy doplňuje Protokol č. 14 **novou podmínku přijatelnosti**, jejímž cílem je umožnit ESLP soustředit se na věci, které si vyžadují přezkoumání opodstatněnosti. Na základě tohoto nového ustanovení může ESLP prohlásit za nepřijatelnou stížnost týkající se situace, která **nezpůsobila stěžovateli „podstatnou újmu“**, pokud není z pohledu dodržování lidských práv nutné posoudit její opodstatněnost. Toto kritérium však nijak nemění zásadu, podle které musí být u každé individuální stížnosti zkoumána její přijatelnost.

Bavíme-li se o **opakující případy**, k jejich projednání by měly být podle Protokolu č. 14 **kompetentní výbory tří soudců**, ty však pouze rozhodují o nepřijatelnosti a vyškrtnutí stížností ze seznamu. Je-li předmětem stížnosti otázka, která je řešena ustálenou judikaturou ESLP, mohou tak výbory ve zjednodušeném řízení rozhodovat nejen o nepřijatelnosti stížnosti, ale i o opodstatněnosti

Jako další změnu, kterou nese Protokol č. 14, lze uvést také rozšíření možnosti rozhodnout současně o přijatelnosti a opodstatněnosti stížnosti a pravomoc Výboru požádat ESLP o výklad rozsudku, případně se obrátit na ESLP s otázkou, zda smluvní strana plní povinnosti, které pro ni vyplývají z konečného rozsudku ESLP. Výbor je dále oprávněn dohlížet i na plnění podmínek smírného urovnání uvedených v rozhodnutí.

V neposlední řadě pak Protokol č. 14 stanoví, že soudci mohou být zvoleni pouze na jedno funkční období, jehož délka se prodlužuje na devět let, dále umožňuje, aby se řízení před ESLP účastnil i Komisař Rady Evropy pro lidská

práva, a obsahuje i ustanovení o možnosti přístupu Evropské unie (dále jen“ EU“) k Úmluvě.⁷⁷ O tomto pojednává práce v následující kapitole.

Do konce roku 2006 Protokol č. 14 ratifikovaly všechny smluvní státy s výjimkou Ruska, které tento proces nadále blokuje, což působí ESLP značné praktické problémy. Souběžně proto probíhají další méně formální snahy o zefektivnění práce ESLP. Byla například vypracována tzv. **zpráva moudrých osob adresovaná Výboru**, která obsahuje návrhy krátkodobých i dlouhodobých reformních kroků; **nové postupy**, k nimž se nevyžaduje změna Úmluvy, byly navrženy také ve studii o pracovních metodách ESLP zpracované Lordem Woolfem, bývalým „Lord Chief Justice“ Anglie a Walesu.

⁷⁷ V rámci EU tuto možnost otevřela nová smlouva o institucionální reformě, kterou podepsali předsedové vlád a hlavy států 27 členských zemí v Lisabonu dne 13.12. 2007.

5 Lisabonská smlouva a lidská práva

Smlouva o Ústavě pro Evropu měla v jediném dokumentu nastavit především rozhodovací mechanismy v Evropské unii (dále jen „EU“) pro 21. Století, učinit ji schopnou hovořit jediným hlasem ke zbytku světa, jakož i přiblížit EU prostému občanovi, ale hlavně uvolnit tak prostor pro řešení skutečných problémů – globálního nedostatku vody, energetické závislosti, imigrace a klimatických změn.

Po neúspěchu tohoto projektu zaujala jeho místo Lisabonská smlouva, kterou se po mnoha překážkách podařilo uvést v život. Ta převzala obsah Ústavní smlouvy a v podstatě celý až na několik provokativních ustanovení spíše krajového významu, její legislativně-technické nedostatky ale spíše rozmnožila rozdělením Ústavní smlouvy na smlouvy dvě.

Jedním z cílů Lisabonské smlouvy bylo, aby EU mluvila vůči mezinárodnímu společenství jedním hlasem – mělo jít o odpověď na otázku, koho že mají například pánové Putin či Obama volat, když chtějí mluvit s EU. Jde o **právo diplomacie** – právo zastupovat svůj subjekt a jednat s nimi jako rovný s rovným. Ono zastupování EU a mluvení jedním hlasem je ale upraveno tak, že vnější zastupování EU zajišťuje předseda Komise s výjimkou, kde tak činí předseda Rady Evropy.⁷⁸

Lisabonská smlouva nepochybně přinesla řadu průlomových a zásadních změn na poli lidsko-právní regulace na úrovni EU, nicméně její přínosy v této oblasti budou vždy zatíženy slůvkem „ale“, s ohledem na řadu výhrad, omezujících podmínek, výkladových pravidel restriktivního charakteru, nejasných formulací resp. dalších skutečností v některých případech zamezují účinnému prosazování práv jednotlivce.

Proto lze na Lisabonskou smlouvu v tomto smyslu pohlížet nejen jako na nový začátek „unijní lidsko-právní ságy“, ale rovněž ji vnímat jako jednu z dalších

⁷⁸ Šíšková N. a kol. Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států. Praha: Leges, 2012, s. 16 – 18.

částečně promarněných příležitostí na vytvoření svého vlastního koherentního a skutečně efektivního systému ochrany lidských práv na úrovni nadstátních entit.⁷⁹

Ke zvláštnostem Lisabonské smlouvy patří rovněž to, že tato reformní listina se neomezila v lidskoprávní oblasti na modifikaci pouze v rámci jednoho instrumentu (Listiny základních práv a svobod, dále jen „Listina“), ale počítá taktéž s prohlubováním lidsko-právních mechanismů současně v několika směrech, včetně přistoupení EU k Evropské úmluvě o ochraně základních lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“).

5.1 Lisabonská smlouva a lidská práva – bilance zisků a ztrát

Tato kapitola přibližuje stručnou analýzu změn přinesených Lisabonskou smlouvou na poli lidských práv.

Lisabonská smlouva přinesla dlouho očekávanou změnu a vyřešila otázku právního statusu Listiny, přičemž zajistila její proměnu z pouhé politické deklarace na právně závazný dokument, „jež má stejnou právní sílu jako Smlouvy“.

Pro pochopení toho, proč se Listina setkala s tak velkými, dlouhotrvajícími a vleklými obtížemi při získávání právní závaznosti, a dokonce se stala pomyslným jazyčkem na váhách pro schválení Reformní smlouvy samotné, jsou rozhodujícími otázky *ratione materiae*.

Tvůrci Listiny se snažili přijít s co nejširším konceptem lidsko-právní regulace v podobě jedné ucelené listiny. Katalogizaci proto byla podrobena nejen základní lidská práva tvořící samotné jádro lidských práv, ale rovněž ekonomická a sociální práva, a taktéž práva čtvrté generace, což je vymezeno v první kapitole této práce

Právní věda uskutečňuje členění těchto práv různých generací artikulovaných v Listině do 3 kategorií:

⁷⁹ Šíšková N. a kol. Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států. Praha: Leges, 2012, s. 16 – 18.

- 1) základní práva a svobody, stejně jako práva procesní povahy chráněná Úmluvou vyplývajících z ústavních tradic společných členským státům, jako obecných zásad evropského práva;
- 2) základní práva, jež náleží pouze občanům Unie;
- 3) hospodářská a sociální práva, které jsou obsaženy v Evropské sociální chartě z roku 1961 a Komunitární chartě základních sociálních práv pracovníků z roku 1989.

Ve vztahu ke struktuře Listiny, tento první ucelený katalog lidských práv na úrovni EU opouští tradiční posloupnost v seřazení a hierarchizaci lidských práv, jež lze pozorovat v rámci jiných ústavních a mezinárodních listin práv – práva osobní a politická jsou nadřazena právům hospodářským, sociálním a kulturním

Další zvláštností Listiny je, že na rozdíl od mezinárodně-právních dokumentů lidských práv nepočítá tento katalog se svým vlastním kontrolním mechanismem.

Lze tedy dojít k závěru, že na rozdíl od Úmluvy, která chrání pouze nejdůležitější práva, jež podporuje velice účinným kontrolním mechanismem soudního typu, a u ostatních práv vtělených do jiných instrumentů, se omezuje na mechanismus kontroly typu soft law, upravuje Listina plošně práva všech generací, včetně sociálních, hospodářských a tzv. moderních práv.

5.2 Ochrana lidských práv v Evropské unii

Původní smlouvy, zakládající ESUO, EHS a EURAUOM, neobsahovaly vůbec žádná ustanovení ohledně ochrany základních lidských práv. Návrh smlouvy zakládající Evropské politické společenství zahrnoval ochranu lidských práv jako hlavní úkol a navrhoval inkorporovat text do Úmluvy, smlouvu uzavřenou mnoha evropskými státy roku 1950 pod záštitou Rady Evropy a naplňovanou ESLP ve Štrasburku. Poté co byly v roce 1954 pohřbeny plány na vytvoření Evropského ochranného společenství francouzským Národním shromážděním, tato idea se stala rovněž nadbytečnou.

S nárůstem aktivit Společenství se však rovněž zvyšovala pravděpodobnost zásahů do základních lidských práv. Nepochybně nebylo rozšíření unijního práva do mnoha oblastí mimo základní aspekty čtyř svobod zcela nezamýšleným „vedlejším efektem“ ekonomické integrace. Tato tendence ještě zesílila vývojem jednotlivých oblastí unijního práva, zejména co se týče přímého účinku a zásady přednosti v rámci takových stěžejních judikátů. Jak přímý účinek, tak i přednost unijního práva posílili pravděpodobnost, že to bude samotné právo EU a nikoliv implementace závazků z něj plynoucích do národního právního prostředí, co může být příčinou zásahů do lidských práv.

A byl to Evropský soudní dvůr (dále jen „ESD“), jež hrál stěžejní roli v rozvoji ochrany základních lidských práv uvnitř Společenství. ESLP dospěl k závěru, že základní lidská práva tvoří součást obecných zásad právních, kterými je Společenství vázáno. ESD pojmenoval řadu konkrétních základních práv na základě komparativního přístupu ve vztahu k ústavám členských států a inspiroval se rovněž přístupem ESLP. Teprve v rámci revize primárního práva Evropského společenství (dále jen „ES“) Maastrichtskou smlouvou došlo ke kodifikaci tohoto přístupu a jeho zahrnutí do smlouvy o Evropské unii. Nicméně inkorporace úplné listiny základních práv a svobod zůstala i nadále spíše kontroverzním požadavkem.⁸⁰

5.2.1 Základní lidská práva a judikatura ESD

V praxi se ESD řídí nejen mezinárodněprávními smluvními nástroji, jakými je Úmluva, ale rovněž konkrétním výkladem, dávaným jejím jednotlivým ustanovením ESLP. V některých případech se ovšem výklad práv vyplývajících z Úmluvy, jež byl přijatý ESD, odlišoval od výkladu dávaného judikáty ESLP.

ESD dospěl k závěru, že respekt k nedotknutelnosti obydlí, jakožto právo zaručené Úmluvou, je ve vztahu k fyzickým osobám součástí evropského práva, „avšak jde-li o podniky, není tomu tak, neboť v právních systémech členských států existují nezanedbatelné rozdíly, pokud jde o povahu a stupeň ochrany

⁸⁰ Janků M., Janků L. Právo EU po Lisabonské smlouvě. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, s.127 – 128.

obchodních prostor vůči zásahům veřejných orgánů.“ K zmiňovanému ustanovení Úmluvy pak dodal, že „předmět ochrany v tomto článku se týká rozvoje osobní svobody člověka, a nelze ho tedy rozšířit na obchodní prostory.“

V průběhu let uznaly ESD a Tribunál celou řadu základních lidských práv, a to nejen ekonomické povahy. Patří mezi ně například:

- Svoboda vyznání, náboženská rovnost: případ *Prais vs. Rada* 130/75, SbSD, 1976, 1589;
- Zákaz diskriminace na základě pohlaví: případ *Komise vs. Velká Británie* 165/82, SbSD, 1983, 3431;
- Ochrana osobních údajů: spojené případy C-456/00, C-138/01 a C-139/01 *Rechnungshof vs. Osterreichischer Rundfunk*, SbSD, 2003, I-4919;
- Svoboda sdružování (včetně odborů): případ *Union Syndicale vs. Rada* 175/73, SbSD, 1974, 917;
- Právo být slyšen: případ *Transocean Marine Paint vs. Komise* 17/74, SbSD, 1974, 1063
- Zásada rovnosti (stejná mzda): případ *Defrenne vs. Sabena* 43/75, SbSD, 1976, 455.

Kromě základních lidských práv identifikovatelných ESD jako obecné principy komunitárního, resp. unijního práva, které do značné míry odpovídají zárukám dodržování lidských práv, obsažených v mnoha ústavách členských států, jakož i v mezinárodních úmluvách, ESLP rozpracoval řadu obecných právních zásad, jež se více dotýkají správního práva, jako jsou princip proporcionality, princip stejného zacházení, princip právní jistoty či očekávání v dobré víře.⁸¹

Přestože Smlouva o Evropském společenství (dále jen „SES“) neobsahovala žádné ustanovení týkající se základních lidských práv, srovnatelná s ústavněprávními ustanoveními národních právních řádů, byly ESD v primárním právu dovozeny analogické právní záruky. V judikátu *Internationale*

⁸¹ Janků M., Janků L. Právo EU po Lisabonské smlouvě. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, s. 131.

Handelsgesellschaft vs. Einfuhr und Vorratstelle fur Getreide und Futtermittel (případ 11/70, SbSD, 1970, 1125 ESD uvedl, že: „respektování základních lidských práv, tvoří integrální součást obecných principů právních, chráněných ESD. Ochrana těchto práv, ačkoliv je inspirována ústavními tradicemi společnými pro členské státy, musí být zajištěna v rámci struktury a cílů Společenství.“

Jelikož ustanovení SES o pravomoci ESD neposkytovaly možnost projednávat stížnosti na porušení základních lidských práv, ESLP musel nalézt cestu jak rozšířit své pravomoci na tyto případy. Následkem uplatňování zásady přenesených pravomocí, zavazující všechny orgány EU, mohl ESD jednat pouze v rámci pravomocí, jež na něj byly přeneseny. Přezkum lidských práv nebyl výslovně zmiňován v ustanoveních o pravomoci ESD. EESLP nicméně vyložil součást obecných úkolů podle článku 220 SES, a to „zajistit, aby bylo zachovááno právo při výkladu a aplikaci této Smlouvy.“

5.2.2 Vztah ESLP k právu EU

Čistě technicky není Unie formálně vázána rozhodnutími ESLP. Pouze členské státy EU jsou smluvními stranami Úmluvy. Počátkem 90. Let minulého století Komise navrhla, aby Evropská společenství formálně přistoupily k Úmluvě. Roku 1996 však ESD vydal své dobrozdání – poradní posudek č. 2/94 k otázce přistoupení Společenství k Úmluvě (SbSD, 1996, I-1759), podle něhož přistoupení není možné na základě v té době platného komunitárního práva. Přestože ESLP založil svůj posudek na podmnínce nedostatku kompetence Společenství, mnoho komentátorů tohoto posudku uvádí, že v pozadí skutečných důvodů je neochota ESLP uzнат nadřizený soud jako konečného arbitra v otázkách ochrany základních lidských práv.

Změny provedené v právu Lisabonskou smlouvou předvídají možnost přistoupení EU k Úmluvě, a to na základě Protokolu k článku 6 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii o přistoupení Unie k Úmluvě.

Co se týče materiálně právních aspektů, bylo pojetí základní ochrany lidských práv, uplatňované ESD, podporováno již ve Společné deklaraci EP, Rady a

Komise z roku 1977, ve které se orgány formálně zavázaly zajistit uznávání základních lidských práv při výkonu svých pravomocí. Současně bylo vyjádřeno výslovně v preambuli SEU, která hovoří o odhodlání podporovat demokracii na základě základních práv zakotvených v ústavách a zákonech členských států, Úmluvě a Evropské sociální chartě, zejména na svobodě, rovnosti a sociální spravedlnosti.

Dnes pravomoc ESD vychází ze znění článku 6 odst. 2 SEU, který stanoví „Unie respektuje základní lidská práva, která zajišťuje Úmluva. A která vyplývají z ústavních tradic společných členským státům jako obecné zásady práva Unie.

5.2.3 Listina základních práv EU

Na Summitu EU v Nice, dne 7. 12. Předseda Rady Evropské unie a Evropským parlamentem a Evropskou komisí oficiálně vyhlásili Listinu základních práv Evropské unie (dále jen „Listina EU“). V souvislosti s Lisabonskou smlouvou, byl text Listiny EU mírně upraven. Článek 6 odst. 1 SEU charakterizuje práva zakotvená v Listině EU jako rovnocenná právům stanovených v zakládacích smlouvách. Toto zahrnutí Listiny EU do primárního práva je zejména proto důležité, že v EU dosud chyběla základní právní doktrína a zvažování potřeb jednotlivců a veřejnosti se nadále omezovalo na porovnávání abstraktních formulací.

Ustanovení Listiny EU jsou při dodržení zásady subsidiarity určena v první řadě orgánům, institucím a jiným subjektům Unie. Členským státům jsou určena výhradně, pokud uplatňují právo Unie, nikoliv jedná-li ve sféře čistě vnitrostátního práva. Práva upravená v Listině EU mají tedy akcesorickou povahu.

Listina EU nijak nerozšiřuje oblast působnosti práva EU, nevytváří nové pravomoci či úkoly Unie ani nemění pravomoci a úkoly stanovené ve Smlouvách.

Listina EU nezakládá nová práva či zásady, nýbrž potvrzuje práva a zásady obsažené v judikatuře ESD a vycházející kromě jiného z Úmluvy. Tam, kde práva obsažená v Listině EU odpovídají právům zaručeným touto Úmluvou, jsou jejich smysl a rozsah stejné jako ty, které jim přikládá Úmluva. To však na druhou

stranu nebrání tomu, aby právo Unie poskytovalo v některých případech širší ochranu, než garantuje Úmluva (viz čl. 52 odst. 3 Listiny EU).

Listina EU zakotvuje vedle tzv. subjektivních práv též tzv. zásady (viz především hlava IV Listiny s názvem „Solidarita“). Těchto zásad se však lze dovolávat pouze pro účely výkladu a kontroly zákonnosti aktů přijatých k provedení těchto zásad orgány, institucemi a jinými subjekty Unie, jakož i členskými státy.

Pro výklad práv a zásad zakotvených v Listině eu je významná její Hlava VII s názvem „Obecná ustanovení upravující výklad a použití Listiny“. Důležitým dokumentem jsou také Vysvětlení k Listině EU. Ačkoliv tato Vysvětlení nejsou právně závazná, jsou cenným výkladovým nástrojem pro vyjasnění ustanovení Listiny EU a soudy Unie a členských států jsou povinny k nim při výkladu Listiny EU přihlížet.⁸²

5.3 Přistoupení EU k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a jeho dopady na systém práva EU

Jak již bylo uvedeno, Lisabonská smlouva přinesla v oblasti ochrany lidských práv dvě zásadní změny. Jednak se Listina EU stala aktem právně závazným, jenž má stejnou právní sílu jako zakládací Smlouvy, jednak byla do primárního práva zakotvena povinnost Unie přistoupit k Úmluvě. Vstup Lisabonské smlouvy v platnost je z tohoto hlediska velmi významným krokem k završení systému ochrany lidských práv v Evropě, jenž byl zvažován již od konce sedmdesátých let minulého století.

Podnětem k prvním úvahám o přistoupení ES k Úmluvě byla rozhodnutí vnitrostátních soudů členských států Společenství, které v důsledku neexistence psaného katalogu lidských práv ES nevyklučovaly možnost přezkoumávat komunitární právo z hlediska národních lidsko-právních katalogů. Komise doporučila Radě EU přistoupení k Úmluvě již v roce 1976 v návaznosti na

⁸²

http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/pravo_evropske_unie/lisabonska_smlouva/listina_zakladnich_prav_evropske_unie.html

rozsudek Spolkového ústavního soudu ve věci *Solange I* (1974), jimž si tento soudní orgán vyhradil možnost přezkoumávat soulad aktů Společenství s lidskými právy zaručenými Základním zákonem SRN, dokud ve Společenství nebude existovat psaný katalog lidských práv přijatý přímo voleným zákonodárným sborem.⁸³ Rychlé přistoupení Unie k Úmluvě tak mělo být opatřením, jež by uspokojilo volání národních soudů po psaném lidsko-právním katalogu Společenství, jehož vytvoření se jevílo v nedohlednu, a snížit riziko, že přezkumem komunitárních aktů z hlediska národních katalogů lidských práv bude narušována jednota práva Společenství. Rada však návrh Komise tehdy nepodpořila. Znovu přeložen jí byl v roce 1990 a následující diskuze nad ním ji vedly k podání žádosti o posudek ESD ohledně slučitelnosti přistoupení Společenství k Úmluvě se Smlouvou k založení ES.

Výslovný právní základ pro přistoupení měla do primárního práva zakotvit Smlouva o ústavě pro Evropu. Dle návrhu Konventu mělo být příslušné ustanovení pouze programové („Unie usiluje o přistoupení...“), v konečném znění Ústavní smlouvy však zvítězilo operativnější znění („Unie přistoupí...“), jež převzala Lisabonská smlouva.

Dohoda o přistoupení bude sjednána mezi Unií na jedné straně a všemi stávajícími čtyřiceti sedmi smluvními stranami Úmluvy, včetně členských států EU na straně druhé. Vzhledem k tomu, že bude nezbytně obsahovat ustanovení, jimiž bude změněna Úmluva, bude muset být její vstup v platnost vázán na ratifikaci všemi jejími smluvními stranami, což může být poměrně dlouhý proces.

Specifikum této dohody bude dáno tím, že se členské státy EU budou procesu jejího sjednávání účastnit jednak z pozice stávajících smluvních stran Úmluvy, jednak se budou podílet na vnitřní schvalovací proceduře EU. Vystupovat tak budou v podstatě na obou stranách dohody o přistoupení.⁸⁴

⁸³ Italský ústavní soud zaujal obdobný přístup . viz rozhodnutí ze dne 27. 12. 1973 ve věci Frontini, č. 183/73.

⁸⁴ Janků M., Janků L. Právo EU po Lisabonské smlouvě. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012,s. 48 – 51.

Význam a důsledky přistoupení

V důsledku přistoupení se Úmluva stane přímým zdrojem lidských práv a základních svobod, jenž se bude zavazovat instituce Unie při výkonu jejich pravomocí. Úmluva však určuje lidsko-právní standard EU již v současné době, neboť Listina dle své preambule potvrzuje práva garantovaná Úmluvou a práva zaručená Úmluvou tvoří navíc obecné zásady práva Unie. Přistoupením Unie k Úmluvě proto nedojde k rozšíření katalogu lidských práv v Unii. Význam přistoupení lze spatřovat především ve sjednocení systému ochrany lidských práv v Evropě a také spatřovat ve zdůraznění cílů Unie v oblasti lidských práv.

Z právního hlediska spočívá přínos přistoupení především v možnost shledat v řízení před ESLP Unii odpovědnou za porušení Úmluvy komunitárním aktem. Ačkoliv nyní není možné podat k ESLP stížnost přímo proti EU, dle stávající judikatury ESLP členské státy EU odpovídají za porušení Úmluvy vnitrostátními akty, jimiž implementují právo EU, a to i v případech, kdy neměly při této implementaci žádnou možnost uvážení.

K další významné změně dojde v rovině institucionální, neboť Soudní dvůr EU bude po přistoupení EU k Úmluvě vzhledem k ESLP v obdobném postavení, v jakém jsou k tomuto soudnímu orgánu Rady Evropy nejvyšší soudy stávajících smluvních stran Úmluvy.

Povinnost zachovat specifické rysy Unie a práva Unie ukládá ostatně samo primární právo, které nejen, že zakotvuje právní základ pro přistoupení, ale zároveň stanoví i podmínky, které přistoupení musí respektovat. Přistoupením nesmí být dotčeny pravomoci Unie vymezené Smlouvami. Přistoupením nesmí být dotčena působnost Unie ani pravomoc jejich orgánů. Vystává zde však otázka, zda naplnění jím stanovených podmínek vyžaduje vytvoření speciálních mechanismů, jejichž cílem bylo především zajistit, aby výkonem kontroly ze strany ESLP nebyly dotčeny pravomoci SDEU, jakož i komplikovaný systém rozdělení kompetencí mezi Uníí a jejími členskými státy, a zároveň zda by takovéto případné mechanismy dostatečně respektovaly systém Úmluvy a roli ESLP a byly akceptovatelné pro všechny stávající smluvní strany Úmluvy.⁸⁵

⁸⁵ Janků M., Janků L. Právo EU po Lisabonské smlouvě. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, s. 52 – 53.

Stručně by se zde dalo jak argumentovat pro přistoupení, tak i proti přistoupení EU k Úmluvě následovně:

Argumenty pro přistoupení EU k Úmluvě

- 1. formalizování postavení Úmluvy v právním řádu společenství** – v této chvíli se omezují pouze na odkazy (Unie uznává Úmluvu), ale nejsou zde položeny základy pro zodpovědnost a závaznost
- 2. výrazná posila ochrany práv jednotlivce** – ES zůstávají jedinou mocností v rámci Evropského regionu, jejichž akty nejsou přezkoumatelné na úrovni Štrasburského mechanismu, rozhodnutí soudu každého státu v ES je přezkoumatelné u Štrasburku, EU ne (je to obcházeno tou skutečností, že pokud je snaha žalovat EU např. za přijetí chybného nařízení / rozhodnutí, tak jsou **žalovány všechny státy** z toho důvodu, že akt je přijímán nejčastěji formou aktů Rady a v Radě jsou zastoupeny všechny státy – obcházení zákona)
- 3. vyloučení dvojího výkladu termínů a odlišné interpretace lidských práv v intencích ESD a ESLP**
- 4. posílení demokratické legitimacy**
- 5. zvýšení důvěryhodnosti EU v záležitosti lidských práv ve vztahu k dalším státům**
- 6. zajištění fungování jednotného systému ochrany lidských práv v evropském regionu**

Argumenty proti přistoupení, problémy s přistoupením

- 1. obava z ohrožení autonomie komunitárního právního řádu** (podřízení soudního orgánu ES soudu jiné mezinárodní organizace, konečné slovo by měl ESLP)
- 2. otázka přistoupení k Úmluvě jiného subjektu nežli státu**, který ani navíc není členem Rady Evropy (Úmluva operuje s termíny, které se vztahují výslovně ke státu – národní suverenity, teritoriální celistvost, národní bezpečnost atd.)

- 3. EU by defacto byla zastoupena dvakrát** – čl. státy EU jsou zároveň i členy Rady Evropy, některé státy bude v kontrolním mechanismu zastoupen dvakrát (2 soudci)
- 4. nebezpečí odkladů, průtahů a prodloužení délky řízení**
- 5. přetížení ESLP** (nárůst kauz, vlna nových případů)
- 6. stále nevyjasněný poměr mezi Úmluvou a Evropskou chartou sociálních práv** – pokud je stížnost, na které ustanovení se má odvolávat, odlišný výklad

Závěr

Na tomto místě bych ráda shrnula poznatky, ke kterým jsem dospěla zpracováním své diplomové práce na téma: Role Evropského soudu v evropském systému ochrany lidských práv.

Je mou povinností, hned po vysvětlení pojmu „základní lidská práva“, v této práci zahrnout Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv (Úmluva), která je nejdůležitější lidskoprávní úmluvou sjednanou v rámci Rady Evropy a základem regionální mezinárodněprávní ochrany lidských práv v Evropě. Byla podepsána v Římě dne 4. listopadu 1950. Československo bylo roku 1992 vůbec prvním státem střední a východní Evropy, který se stal stranou Úmluvy (úmluva byla ratifikována 18. března 1992 a publikována pod č. 209/1992 Sb.). Práva zaručená Úmluvou jsou v práci vyjmenována včetně jejich charakteristiky.

Na to navazuje kontrolní systém těchto práv rozdělený v jedné kapitole před a v druhé další kapitole po roce 1998, neboť až po vstupu v platnost Protokolu č. 11 se stal jediným a stálým „kontrolorem“ práv zaručených Úmluvou Evropský soud pro lidská práva (ESLP), jakožto hlavní atribut této práce. Právě před rokem 1998 funkci dnešního ESLP zastával nejen ESLP, ale i s ním Komise pro lidská práva.

Jednak práce pojednává zcela podrobně především o ESLP sídlícím ve Štrasburku jako takovém, tzn., že je zde popsáno řízení před ESLP, složení a organizace včetně toho, jsou v práci pro ukázkou i podrobně rozepsaná dvě vybraná rozhodnutí proti České republice – věc Gratzinger a Gratzingerová proti ČR a věc Zehnal a Zehnalová proti ČR.

Práce taktéž rozebírá za jakých podmínek a předpokladů lze stížnost přijmout jako přijatelnou či nikoliv a především to, kdo má vůbec to právo takovou stížnost podat.

V roce 2013 vydal ESLP cca 80 000 soudních rozhodnutí a i v roce 2014 se očekává podobný počet vydaných rozhodnutí. Množství stížností podaných k ESLP každým rokem velmi vzrůstá. Statistika stížností kladně vyřízených se pohybuje okolo 30 %. Přibližně 70 % stížností podaných k ESLP je buď odmítnuto pro neúplnost podání a listinných důkazů, anebo je tímto soudem zcela zamítnuto jako nedůvodné. Pro zajímavost jsem zde i zakomponovala tabulku - přílohu č. 1, jež obsahuje počet podaných stížností.

Do této problematiky jistě vnáší na poli práva EU svou úlohu i Lisabonská smlouva, která mění stávající zakládající smlouvy EU (tj. Smlouvu o EU a Smlouvu o založení ES), aniž by je nahrazovala. Poskytuje Evropské unii odpovídající právní rámec a nástroje pro řešení budoucích výzev a naplnění očekávání občanů.

Lisabonská smlouva v rámci probíraného tématu, umožňuje účinnější prosazování hodnot EU, zakotvuje Listinu základních práv jako součást primárního evropského práva a poskytuje nové mechanismy pro zajištění solidarity a lepší ochrany občanů.

Tato smlouva zachovává stávající práva a zavádí nová. Zejména zaručuje svobody a zásady zakotvené v Listině základních práv a činí Listinu právně závaznou. To se týká občanských, politických, hospodářských a sociálních práv. Dále smlouva zachovává a posiluje tzv. „čtyři svobody“ a politické, hospodářské a sociální svobody občanů.

Patříčně práce následně vymezuje klady a zápory týkající se přistoupení EU k Úmluvě, neboť právě Lisabonskou smlouvou byla do primárního práva zakotvena povinnost Unie přistoupit k Úmluvě. Což je jednou ze zásadních změn, kterou smlouva přináší.

K této problematice existuje celá řada podkladů, které jsem se snažila při zpracování této práce, v rámci možností, maximálně využít.

ZDROJE

Literatura

1. David V., Sladký P., Zbořil F. Mezinárodní právo veřejné. 2. vyd. Praha: Linde, 2005, 439. s. ISBN 80-7201-537-5.
2. Čapek J. Evropská úmluva o ochraně lidských práv, 1. část. Praha: Linde, 2010. 887 s. ISBN 978-80-7201-789-8.
3. Hubálková E. Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 210 s. ISBN 928 -80-7357-506-9.
4. Janků M., Janků L. Právo EU po Lisabonské smlouvě. Ostrava: Key Publishing s.r.o., 2012, 274 s. ISBN 978-80-7418-152-8.
5. Marková Irena. Evropský soud pro lidská práva a jeho vybraná rozhodnutí týkající se České republiky. Ostrava: Key Publishing, 2008, 161 s. ISBN 978-80-87071-56-4.
6. Padevětová Andrea. Bakalářská práce: Mezinárodní ochrana základních lidských práv. Brno, 2012, 115 s.
7. Prouzová A. Evropský soud pro lidská práva. Praha: Linde, 2004, 186 s. ISBN 80-7201-500-1.
8. Sudre F. Mezinárodní a evropské právo lidských práv. Brno : Masarykova univerzita, 1997, 364 s. ISBN 80-7184-632-5
9. Šišková N. Dimenze ochrany lidských práv v Evropské unii. 2. vyd. Praha: Linde, 2008, 255 s. ISBN 978-80-7201-710-2.
10. Šišková N. a kol. Lisabonská smlouva a její dopady na evropské, mezinárodní a vnitrostátní právo členských států. Praha: Leges, 2012, 288 s. ISBN 978-80-87576-17-5.
11. Šturma P. Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, 170 s. ISBN 978-80-7400-318-9.
12. Zoubek V. Lidská práva - globalizace – bezpečnost. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 461 s. ISBN 978-80-7380-103-8

Judikatura

1. Rozhodnutí ESLP ve věci *Mohammedi v. Nizozemí* ze dne 1. 6. 2006.
2. Rozhodnutí ESLP ve věci *Zehnalová a Zehnal v. Česká republika* ze dne 14. 5. 2002.
3. Rozhodnutí ESLP ve věci *Gratzinger a Gratzingerová v. Česká republika* ze dne 10. 7. 2002.
4. Rozhodnutí ESLP ve věci *Poláček a Poláčková v. Česká republika*, nepublikováno.
5. Rozsudek ESLP ve věci *Irsko proti Spojenému království* ze dne 18. 1. 1978.
6. Rozsudek ESLP ve věci *Kypr proti Turecku* ze dne 10. 5. 2001.
7. Rozsudek ESLP ve věci *Broniowski v. Polsko* ze dne 22. 6. 2004.
8. Rozsudek ESLP ve věci *Mamatkulov a Askarov v. Turecko* ze dne 4. 2. 2005.
9. Rozsudek ESLP ve věci *Šamajev a další v. Gruzie a Rusko* ze dne 12. 4. 2005.
10. Rozsudek ESLP ve věci *Iiascu a další v. Moldávie a Rusko* ze dne 8. 7. 2004.
11. Rozsudek ESLP ve věci *Špaček, s. r. o. v. Česká republika* ze dne 9. 11. 1999.
12. Rozsudek ESLP ve věci *Malhous v. Česká republika* ze dne 12. 7. 2001.
13. Rozsudek ESLP ve věci *D. H. a další v. Česká republika* ze dne 1. března 2005.
14. Rozsudek ESLP ve věci *X a Y proti Nizozemí* ze dne 26. 3. 1985.
15. Rozsudek ESLP ve věci *López Ostra proti Španělsku* ze dne 9. 12. 1994,
16. Rozsudek ESLP ve věci *Guerra a další proti Itálii* ze dne 19. 2. 1998.
17. Rozsudek ESLP ve věci *Botta proti Itálii* ze dne 22. 2. 1998.
18. Rozsudek ESLP ve věci *Pretty proti Spojenému království* ze dne 29. 4. 2002.
19. Rozsudek ESLP ve věci *B. proti Francii* ze dne 25. 3. 1992.
20. Rozsudek ESLP ve věci *Labita proti Itálii* ze dne 6. 4. 2000.
21. Rozsudek ESLP ve věci *W. proti Spojenému království* ze dne 8. 7. 1987.
22. Rozsudek ESLP ve věci *Powell a Rayner proti Spojenému království* ze dne 21. 2. 1990.
23. Rozsudek ESLP ve věci *Abdurrahman Orak proti Turecku* ze dne 14. 2. 2002.

Internetové zdroje

1. http://www.mpsv.cz/files/clanky/1219/esch_dp.pdf
2. <http://beck-online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=onrf6mjzhezf6mrqhexgg3bvfuz>
3. http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/evropska_unie/pravo_evropske_unie/lisabonska_smlouva/listina_zakladnich_prav_evropske_unie.html

Přílohy

Příloha č. 1

15/2000 Sb.m.s.

SDĚLENÍ

Ministerstva zahraničních věcí

Ministerstvo zahraničních věcí sděluje, že dne 5. května 1988 byl ve Štrasburku přijat Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě.

Jménem České a Slovenské Federativní Republiky byl Dodatkový protokol k Evropské sociální chartě podepsán ve Štrasburku dne 27. května 1992.

Dne 1. ledna 1993 dopisem ministra zahraničních věcí Česká republika oznámila generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, deponitáři Protokolu, že v souladu s platnými zásadami mezinárodního práva se jako nástupnický stát České a Slovenské Federativní Republiky považuje za signatářský stát Dodatkového protokolu k Evropské sociální chartě ze dne 5. května 1988. Dne 30. června 1993 Výbor ministrů Rady Evropy na 496. zasedání delegátů ministrů potvrdil, že Česká republika je považována za signatářský stát Dodatkového protokolu.

S Dodatkovým protokolem vyslovil souhlas Parlament České republiky, prezident republiky Protokol ratifikoval. Ratifikační listina České republiky byla uložena u generálního tajemníka Rady Evropy dne 17. listopadu 1999.

Při ratifikaci Dodatkového protokolu bylo učiněno následující prohlášení:

"V souladu s článkem 5 Dodatkového protokolu k Evropské sociální chartě:

1. Česká republika se zavazuje, že bude sledovat cíle uvedené v části I Protokolu;

2. Česká republika se považuje být vázána těmito ustanoveními Protokolu:

Článek 1

Článek 2

Článek 3

Článek 4."

Dodatkový protokol vstoupil v platnost na základě svého článku 10 odst. 2 dne 4. září 1992. Pro Českou republiku vstoupil v platnost v souladu s ustanovením odstavce 3 téhož článku dne 17. prosince 1999.

Anglické znění Dodatkového protokolu a jeho překlad do českého jazyka se vyhláší současně.

DODATKOVÝ PROTOKOL K EVROPSKÉ SOCIÁLNÍ CHARTĚ
(Štrasburk, 5. května 1988)
(PŘEKLAD)

PREAMBULE

Členské státy Rady Evropy, signatáři tohoto Protokolu, rozhodnuty přijmout nová opatření k rozšíření ochrany sociálních a hospodářských práv zaručených Evropskou sociální chartou otevřenou k podpisu dne 18. října 1961 (dále jen "Charta"), se dohodly na následujícím:

ČÁST I

Strany uznávají za cíl své politiky, který budou uskutečňovat všemi vhodnými prostředky jak na národní, tak mezinárodní úrovni, dosažení podmínek, v nichž budou účinně realizována následující práva a principy:

1. Všichni pracovníci mají právo na rovné příležitosti a rovné zacházení v otázkách zaměstnání a povolání bez diskriminace z důvodu pohlaví.
2. Pracovníci mají právo na to, aby byli v podniku informováni a aby se s nimi jednalo.
3. Pracovníci mají právo účastnit se stanovování a zlepšování pracovních podmínek a pracovního prostředí v podniku.
4. Každá starší osoba má právo na sociální ochranu.

ČÁST II

Strany se zavazují podle podmínek stanovených v části III, že se budou považovat za vázané závazky stanovenými v následujících článcích:

Čl. 1

Právo na rovné příležitosti a na

rovné zacházení v záležitostech zaměstnání

a povolání bez diskriminace na základě pohlaví

1. S cílem zajistit účinné uplatnění práva všech pracovníků na rovné příležitosti a na rovné zacházení v záležitostech zaměstnání a povolání bez diskriminace na základě pohlaví se smluvní strany zavazují uznat toto právo a přijmout vhodná opatření k zajištění nebo podpoře jeho naplňování v následujících oblastech:

- a) přístup k zaměstnání, ochrana proti propuštění a znovuzařazení do zaměstnání;
- b) odborné poradenství, výcvik, rekvalifikace a rehabilitace;
- c) podmínky zaměstnání a pracovní podmínky včetně odměňování;
- d) rozvoj kariéry včetně povýšení.

2. Ustanovení týkající se ochrany žen, zejména pokud jde o těhotenství, porod a období po porodu, nebudou považována za diskriminaci zmíněnou v odstavci 1 tohoto článku.

3. Odstavec 1 tohoto článku nebrání přijetí zvláštních opatření s cílem odstranit de facto nerovnosti.

4. Profesní činnosti, které mohou být z důvodu jejich povahy nebo podmínek, za nichž jsou prováděny, svěřeny pouze osobám jednoho pohlaví, mohou být vyjmuty z rozsahu tohoto článku nebo některých jeho ustanovení.

Čl.2

Právo na informace a konzultace

1. S cílem zajistit účinné uplatnění práva pracovníků na to, aby byli v rámci podniku informováni a aby s nimi bylo jednáno, se smluvní strany zavazují přijmout nebo podporovat opatření, která umožní pracovníkům nebo jejich zástupcům, v souladu s vnitrostátním právním řádem a praxí:

a) aby byli pravidelně nebo ve vhodný čas a všestranným způsobem informováni o ekonomické a finanční situaci podniku, který je zaměstnává, majíce za samozřejmé, že lze odmítnout nebo učinit důvěrnými některé informace, jejichž prozrazení by mohlo poškodit podnik; a

b) aby s nimi byla v dostatečném časovém předstihu projednána navržená rozhodnutí, která by se mohla podstatně dotknout zájmů pracovníků, zejména ta rozhodnutí, která by mohla mít významné důsledky pro situaci zaměstnanosti v podniku.

2. Strany mohou z rozsahu působnosti provádění odstavce 1 tohoto článku vyjmout ty podniky, u nichž počet zaměstnanců nedosahuje minimálního počtu stanoveného vnitrostátním právním předpisem nebo praxí.

Čl.3

Právo na účast při stanovování a zlepšování pracovních podmínek a pracovního prostředí

1. S cílem zajistit účinný výkon práva pracovníků na účast při stanovování a zlepšování pracovních podmínek a pracovního prostředí v podniku se smluvní strany zavazují přijmout nebo podporovat opatření, která umožní pracovníkům nebo jejich zástupcům, v souladu s vnitrostátním právním řádem a praxí, přispívat:

a) ke stanovování a zlepšování pracovních podmínek, organizace práce a pracovního prostředí;

b) k ochraně zdraví a bezpečnosti v podniku;

c) k organizování sociálních a společensko-kulturních služeb a zařízení v podniku;

d) k doзору nad dodržováním pravidel v těchto záležitostech.

2. Strany mohou z rozsahu působnosti provádění odstavce 1 tohoto článku vyjmout ty podniky, u nichž počet zaměstnanců nedosahuje minimálního počtu stanoveného vnitrostátním právním předpisem nebo praxí.

Čl.4

Právo starých osob na sociální ochranu

S cílem zajistit účinné uplatnění práva starých osob na sociální ochranu se smluvní strany zavazují přijmout nebo podporovat přímo nebo ve spolupráci s veřejnými nebo soukromými

organizacemi vhodná opatření zaměřená zejména k tomu:

1. umožnit starým osobám, aby zůstaly co možná nejdéle plnoprávními členy společnosti prostřednictvím:
 - a) dostatečných prostředků, které jim umožní vést slušný život a aktivně se účastnit veřejného, společenského a kulturního života;
 - b) poskytování informací o službách a zařízeních, které jsou starým osobám k dispozici, a o jejich možnostech využívat tyto služby a zařízení;
2. umožnit starým osobám, aby si svobodně zvolily způsob života a vedly, jak dlouho chtějí a mohou, nezávislý život v jim známém prostředí poskytnutím:
 - a) bydlení přiměřeného jejich potřebám a jejich zdravotnímu stavu nebo poskytnutím dostatečné podpory na přizpůsobení jejich bydlení;
 - b) zdravotní péče a služeb, které vyžaduje jejich stav;
3. zaručit starým lidem žijícím v ústavech vhodnou podporu, respektující přitom jejich soukromí, a účast v rozhodování o podmínkách života v ústavu.

ČÁST III

Čl.5

Závazky

1. Každá smluvní strana se zavazuje:
 - a) považovat část I tohoto Protokolu za prohlášení cílů, které bude sledovat všemi vhodnými prostředky v souladu s ustanoveními úvodního odstavce uvedené části;
 - b) považovat se za vázanou jedním nebo více články části II tohoto Protokolu.
2. Článek nebo články vybrané podle pododstavce b) odstavce 1 tohoto článku budou sděleny generálnímu tajemníkovi Rady Evropy smluvním státem v okamžiku uložení listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení.
3. Jakákoliv smluvní strana může později prohlásit pomocí oznámení generálnímu tajemníkovi, že se považuje za vázanou jakýmkoliv články části II tohoto Protokolu, které doposud nepřijala podle podmínek odstavce 1 tohoto článku. Takovéto závazky budou následně považovány za integrální část ratifikace, přijetí nebo schválení a budou mít stejné účinky od třicátého dne po datu oznámení.

ČÁST IV

Čl.6

Kontrola dodržování převzatých závazků
Strany budou předkládat zprávy o provádění těch ustanovení části II tohoto Protokolu, které převzaly, ve zprávách předkládaných podle článku 21 Charty.

ČÁST V

Čl.7

Provádění převzatých závazků

1. Příslušná ustanovení článků 1 až 4 části II tohoto Protokolu mohou být prováděna:
 - a) zákony nebo nařízeními;
 - b) dohodami mezi zaměstnavateli nebo organizacemi zaměstnavatelů a organizacemi pracovníků;
 - c) kombinací těchto dvou metod; nebo
 - d) jinými vhodnými prostředky.
2. Závazky vyplývající z článků 2 a 3 části II tohoto Protokolu budou považovány za splněné, jestliže budou tato ustanovení aplikována v souladu s odstavcem 1 tohoto článku na velkou většinu dotyčných pracovníků.

Čl.8

Vztah mezi Chartou a tímto Protokolem

1. Ustanovení tohoto Protokolu se nijak nedotýkají ustanovení Charty.
2. Články 22 až 32 a článek 36 Charty se vztahuje mutatis mutandis na tento Protokol.

Čl.9

Územní provádění

1. Tento protokol se vztahuje na metropolitní území každé smluvní strany. Každý stát může v okamžiku podpisu Charty anebo v okamžiku uložení své ratifikační listiny anebo listiny o schválení upřesnit prostřednictvím prohlášení generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, které území považuje pro tento účel za svoje metropolitní území.
2. Každá smluvní strana může v okamžiku ratifikace anebo schválení tohoto Protokolu anebo i kdykoliv poté učinit prohlášení oznámením generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, že buď celý Protokol, anebo jen jeho část se bude vztahovat na to nebo ta metropolitní území, která jsou uvedena ve zmíněném prohlášení a jejichž mezinárodní vztahy smluvní strana zabezpečuje anebo jejichž mezinárodní odpovědnost smluvní strana přebírá. V tomto prohlášení smluvní strana přesně určí články anebo odstavce části II tohoto Protokolu, které přijímá jako závazné ve vztahu ke každému z území, která jsou v prohlášení označena.
3. Protokol vstoupí v platnost na území anebo územích označených ve výše uvedeném prohlášení třicátým dnem následujícím po dni, kdy generální tajemník obdrží oznámení o takovém prohlášení.
4. Každá smluvní strana může později vydat prohlášení adresované generálnímu tajemníkovi Rady Evropy, že ve vztahu k jednomu nebo více územím, na která byla rozšířena platnost tohoto Protokolu v souladu s odstavcem 2 tohoto článku, považuje za závazné další články, které dosud v souvislosti s tímto územím anebo územími za závazné nepovažovala. Takovéto dodatečné závazky budou považovány za neoddělitelnou součást původního prohlášení ve vztahu k danému území a nabudou účinnosti třicátým dnem od data, kdy bylo prohlášení vydáno.

Čl.10

Podpis, ratifikace, přijetí, schválení a vstup v platnost

1. Tento Protokol je otevřen k podpisu členskými státy Rady Evropy, které podepsaly Chartu. Bude podléhat ratifikaci, přijetí nebo schválení. Žádný členský stát Rady Evropy nebude ratifikovat, přijímat nebo schvalovat tento Protokol, aniž by současně nebo před tím ratifikoval Chartu. Ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

2. Tento Protokol vstoupí v platnost třicátým dnem následujícím po dni uložení třetí ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení.

3. Pro každý signatářský stát, který ratifikuje Protokol dodatečně, nabude platnosti po uplynutí třiceti dnů ode dne uložení jeho ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení.

Čl.11

Vypovězení

1. Každá smluvní strana může vypovědět tento Protokol nejdříve po uplynutí pětiletého období ode dne, kdy Protokol ve vztahu k této smluvní straně vstoupil v platnost, anebo před uplynutím každého dalšího dvouletého období a v každém případě po šestiměsíční výpovědní lhůtě oznámené generálnímu tajemníkovi Rady Evropy. Takováto výpověď se netýká platnosti Protokolu ve vztahu k ostatním smluvním stranám za předpokladu, že počet smluvních stran nebude nikdy nižší než tři.

2. Každá smluvní strana může ve smyslu ustanovení předcházejícího odstavce vypovědět jakýkoliv článek části II tohoto Protokolu, který přijala, za předpokladu, že počet článků, kterými je tato smluvní strana vázána, nebude nikdy nižší než jeden.

3. Každá smluvní strana může vypovědět tento Protokol nebo každý článek části II tohoto Protokolu za podmínek stanovených odstavcem 1 tohoto článku, a to ve vztahu ke každému území, na které se Protokol uplatňuje ve smyslu prohlášení učiněného v souladu s odstavci 2 a 4 článku 9.

4. Jakákoliv smluvní strana vázaná Chartou a tímto Protokolem, která vypoví Chartu v souladu s článkem 37 odst. 1 Charty, bude považována za stranu, která vypověděla také tento Protokol.

Čl.12

Oznámení

Generální tajemník Rady Evropy oznámí členskými státy Rady a generálnímu řediteli Mezinárodního úřadu práce:

- a) jakýkoliv podpis;
- b) uložení každé listiny o ratifikaci, přijetí nebo schválení;
- c) datum, kdy tento Protokol vstoupí v platnost v souladu s články 9 a 10;

d) jakýkoliv akt, oznámení nebo sdělení týkající se tohoto
Protokolu.

Čl.13

Příloha

Příloha k tomuto Protokolu tvoří integrální součást tohoto
Protokolu.

Na důkaz toho níže podepsaní, řádně k tomu zplnomocnění,
podepsali tento Protokol.

Dáno ve Štrasburku 5. května 1988 ve francouzském a anglickém
jazyce, přičemž obě dvě znění mají stejnou platnost, v jednom
vyhotovení, které bude uloženo v archivech Rady Evropy. Generální
tajemník Rady Evropy odevzdá všem signatářům ověřené kopie shodné
s originálem.

Příl.

Rozsah Protokolu, pokud jde o chráněné osoby

1. Osoby chráněné články 1 až 4 zahrnují cizince pouze tehdy,
jestliže jde o státní příslušníky ostatních smluvních stran
legálně pobývajících nebo řádně pracujících na území dotyčné smluvní
strany, přičemž tyto články mají být vykládány ve světle
ustanovení článků 18 a 19 Charty. Tento výklad však nebrání tomu,
aby jakákoliv smluvní strana rozšířila obdobná práva na další
osoby.

2. Každá smluvní strana poskytne uprchlíkům, tak jak jsou
definováni Úmluvou o právním postavení uprchlíků podepsanou
v Ženevě dne 28. července 1951 a Protokolem z 31. ledna 1967,
kteří se legálně nacházejí na jejím území, co možná nejpříznivější
zacházení a v žádném případě ne méně příznivé, než ke kterému se
strana zavázala na základě zmíněných úmluv a podle jiných
existujících mezinárodních instrumentů aplikovaných na tyto
uprchlíky.

3. Každá smluvní strana poskytne osobám bez státní
příslušnosti, tak jak jsou definovány Úmluvou o právním postavení
osob bez státní příslušnosti přijatou v New Yorku dne 28. září
1954, které se legálně nacházejí na jejím území, co možná
nejpříznivější zacházení a v žádném případě ne méně příznivé, než
ke kterému se strana zavázala na základě zmíněné úmluvy a podle
jiných existujících mezinárodních instrumentů aplikovaných na tyto
osoby bez státní příslušnosti.

Článek 1

Má se za to, že otázky sociálního zabezpečení, jakož i další
ustanovení týkající se dávek v nezaměstnanosti, starobních dávek
a dávek pozůstalostních mohou být vyjmuty z rozsahu tohoto článku.

Článek 1 odstavec 4

Toto ustanovení nesmí být vykládáno tak, že vyžaduje, aby
smluvní strany vtělily do svých zákonů nebo nařízení seznam
povolání, která z důvodu jejich povahy nebo podmínek, za nichž
jsou vykonávána, mohou být vyhrazena osobám některého pohlaví.

Články 2 a 3

1. Pro účely aplikace těchto článků se výrazem "zástupci pracovníků" míní osoby, které jsou za takové uznány podle vnitrostátního práva nebo praxe.

2. Výraz "vnitrostátní právo nebo praxe" zahrnuje kromě zákonů a nařízení i kolektivní smlouvy, jiné dohody mezi zaměstnavateli a zástupci zaměstnanců, zvyky, jakož i příslušnou soudní judikaturu.

3. Pro účely provádění těchto článků se výrazem "podnik" míní souhrn hmotných i nehmotných komponentů s právní subjektivitou nebo bez ní vytvořený za účelem výroby zboží nebo poskytování služeb pro finanční zisk a s pravomocí stanovovat svoji vlastní tržní politiku.

4. Má se za to, že náboženské komunity a jejich instituce mohou být vyjmuty z aplikace těchto článků, dokonce i když tyto instituce jsou "podnikem" ve smyslu odstavce 3. Podniky provozující činnosti, které jsou inspirované určitými ideály nebo vedeny určitými morálními (duchovními) koncepty, jež jsou chráněny vnitrostátním právem, mohou být vyloučeny z aplikace těchto článků v takovém rozsahu, v jakém je potřeba chránit orientaci podniku.

5. Má se za to, že tam, kde jsou ve státě práva stanovená v těchto člancích naplňována v různých zařízeních (závodech) podniku, dotyčná smluvní strana je považována za plnící závazky vyplývající z těchto ustanovení.

Článek 3

Toto ustanovení se nedotýká pravomocí a závazků států, pokud jde o přijetí právních norem o bezpečnosti a ochraně zdraví na pracovišti, ani pravomocí a odpovědnosti příslušných orgánů dohlížejících na jejich provádění.

Pod pojmem "sociální a společensko-kulturní služby a zařízení" se míní sociální a/nebo kulturní zařízení (výhody) pro pracovníky poskytované některými podniky, jako jsou rekreační zařízení, sportoviště, místnosti pro kojící matky, knihovny, dětské prázdninové tábory atd.

Článek 4 odstavec 1

Pro účely provádění tohoto ustanovení se pod výrazem "co možná nejdéle" mají na mysli fyzické, psychické a intelektuální schopnosti starých osob.

Článek 7

Má se za to, že pracovníci vyjmutí podle odstavce 2 článku 2 a odstavce 2 článku 3 nejsou bráni v úvahu při stanovení počtu dotyčných pracovníků.

Staženo dne 10. 11. 2014

http://www.mpsv.cz/files/clanky/1219/esch_dp.pdf

Příloha č. 2

PROTOKOL č. 11

k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, kterým se mění kontrolní mechanismus v ní ustavený

Členské státy Rady Evropy, které podepsaly tento protokol k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, podepsané v Římě 4. listopadu 1950, (dále jen "Úmluva"),

majíce na zřeteli naléhavou potřebu změnit kontrolní mechanismus ustavený Úmluvou za účelem zachování a zvýšení účinnosti ochrany lidských práv a základních svobod, především vzhledem k nárůstu počtu stížností a rostoucímu počtu členských zemí Rady Evropy,

majíce na zřeteli, že je proto žádoucí pozměnit za tímto účelem určitá ustanovení Úmluvy, zejména nahradit stávající Evropskou komisi a Soud pro lidská práva novým stálým Soudem,

berouce na vědomí Rezoluci č. 1, přijatou na Evropské ministerské konferenci o lidských právech, konané ve Vídni ve dnech 19. a 20. března 1985,

berouce na vědomí Doporučení č. 1194 (1992), přijaté Parlamentním shromážděním Rady Evropy dne 6. října 1992,

berouce na vědomí rozhodnutí o reformě kontrolního mechanismu Úmluvy, přijatého hlavami států a vlád členských zemí Rady Evropy ve Vídeňské deklaraci dne 9. října 1993,

dohodly se na následujícím:

Článek 1

Stávající text hlav II až IV Úmluvy (články 19 až 56) a Protokolu č. 2, který přiznává Evropskému soudu pro lidská práva pravomoc vydávat posudky, se nahrazuje následující hlavou II Úmluvy (články 19 až 51):

"HLAVA II - EVROPSKÝ SOUD

PRO LIDSKÁ PRÁVA

Článek 19 - Ustavení Soudu

K zajištění plnění závazků, přijatých Vysokými smluvními stranami v Úmluvě a Protokolech k ní, se zřizuje Evropský soud pro lidská práva (dále jen "Soud").
Soud vykonává svou činnost jako stálý úřad.

Článek 20 - Počet soudců

Počet soudců tvořících Soud je roven počtu Vysokých smluvních stran.

Článek 21 - Podmínky výkonu funkce

1. Soudci musí mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými právníky.
2. Soudci zasedají v Soudu jako soukromé osoby.
3. Ve svém funkčním období nemohou soudci vykonávat činnost neslučitelnou s jejich nezávislostí a nestranností nebo s požadavky stálého úřadu; o všech otázkách vyvolaných použitím tohoto odstavce rozhoduje Soud.

Článek 22 - Volby soudců

1. Soudci jsou Parlamentním shromážděním voleni za každou Vysokou smluvní stranu většinou odevzdaných hlasů ze seznamu tří kandidátů předložených Vysokou smluvní stranou.
2. Stejný postup se použije při doplňování Soudu v případě přistoupení nových Vysokých smluvních stran a při obsazování příležitostně uvolněných míst.

Článek 23 - Funkční období

1. Soudci jsou voleni na období šesti let. Mohou být zvoleni znovu. Funkční období poloviny soudců zvolených při prvních volbách však skončí koncem třetího roku.
2. Soudci, jejichž funkční období skončí uplynutím počátečního tříletého období, budou určeni losem generálního tajemníka Rady Evropy ihned poté, co budou zvoleni.
3. Aby se v rámci možností zabezpečilo, že dojde k obměně jedné poloviny soudců každé tři roky, může Parlamentní shromáždění rozhodnout, dříve než přikročí k jakékoliv další volbě, že funkční období jednoho nebo více soudců, kteří mají být zvoleni, bude mít jinou délku než šest let, avšak ne více než devět let a ne méně než tři roky.
4. V případě, kdy se jedná o více než jedno funkční období a kdy Parlamentní shromáždění bude postupovat podle předchozího odstavce, přidělí se tato období losem generálního tajemníka Rady Evropy ihned po volbách.

5. Soudce, který byl zvolen, aby nahradil soudce, jehož funkční období neskončilo, zastává funkci po zbytek funkčního období svého předchůdce.

6. Funkční období soudců skončí dosažením věku 70 let.

7. Soudci zastávají funkci, dokud nejsou nahrazeni. Poté co byli nahrazeni však pokračují v projednávání těch případů, které již posuzují.

Článek 24 - Odvolání

Žádný soudce nesmí být zbaven svého úřadu, pokud ostatní soudci dvoutřetinovou většinou nerozhodnou o tom, že přestal splňovat požadované podmínky.

Článek 25 - Kancelář a referendáři

Soud má kancelář, jejíž úkoly a organizaci stanoví jednací řád Soudu. Soudu pomáhají referendáři.

Článek 26 - Plénum Soudu

Plénum Soudu

- a) volí na tříleté období svého předsedu a jednoho nebo dva místopředsedy; tito mohou být zvoleni znovu,
- b) zřizuje senáty na pevně stanovené období,
- c) volí předsedy senátů Soudu; tito mohou být zvoleni znovu,
- d) přijímá jednací řád Soudu,
- e) volí vedoucího kanceláře a jednoho nebo více zástupců vedoucího kanceláře.

Článek 27 - Výbory, senáty a Velký senát

1. K projednání předložených případů zasedá Soud ve výborech složených ze tří soudců, v senátech složených ze sedmi soudců a ve Velkém senátu složeném ze sedmnácti soudců. Senáty Soudu zřizují výbory na pevně stanovené období.
2. Členem senátu a Velkého senátu bude *ex officio* soudce zvolený za dotčenou smluvní stranu nebo, pokud takový není nebo není schopen zasedat, osoba jím určená, aby zasedala jako soudce.
3. Velký senát se dále skládá z předsedy soudu, místopředsedů, předsedů senátů a dalších soudců vybraných v souladu s jednacím řádem Soudu. Je-li případ podle článku 43 předán Velkému senátu, nemůže v něm zasedat soudce ze senátu, který vydal rozsudek, s výjimkou předsedy senátu a soudce, který zasedal za dotčenou smluvní stranu.

Článek 28 - Prohlášení výboru o nepřijatelnosti

Výbor může jednomyslně prohlásit za nepřijatelnou nebo vyškrtnout ze svého seznamu případů individuální stížnost podanou podle článku 34, pokud takové rozhodnutí může být učiněno bez dalšího přezkoumání. Toto rozhodnutí je konečné.

Článek 29 - Rozhodnutí senátu o přijatelnosti

a ve věci

1. Není-li učiněno rozhodnutí podle článku 28, rozhodne senát o přijatelnosti a ve věci individuálních stížností podaných podle článku 34.
2. Senát rozhodne o přijatelnosti a meritu mezistátních stížností podaných podle článku 33.
3. Rozhodnutí o přijatelnosti se přijímá odděleně, pokud Soud ve výjimečných případech nerozhodne jinak.

Článek 30 - Vzdání se pravomoci

ve prospěch Velkého senátu

Pokud případ projednávaný senátem vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu Úmluvy nebo Protokolů k ní nebo pokud by se rozhodnutí senátu o otázce jím projednávané mohlo dostat do rozporu s rozsudkem dříve Soudem vynesným, může se senát v kterémkoliv okamžiku před vynesným rozsudkem vzdát pravomoci ve prospěch Velkého senátu, pokud proti tomu ani jedna strana případu nic nenamítá.

Článek 31 - Pravomoci velkého senátu

Velký senát

- rozhoduje o stížnostech podaných buď podle článku 33, nebo článku 34,
- a) jestliže se senát vzdal své pravomoci podle článku 30 nebo pokud mu byl případ postoupen podle článku 43, a
 - b) posuzuje stížnosti o posudky předkládané podle článku 47.

Článek 32 - Pravomoc Soudu

1. Pravomoc Soudu se vztahuje na všechny věci týkající se výkladu a použití Úmluvy a Protokolů k ní, které jsou Soudu předkládány podle ustanovení článků 33, 34 a 47.
2. Spory o pravomoc Soudu rozhodne Soud.

Článek 33 - Mezistátní případy

Každá vysoká smluvní strana může oznámit Soudu každé údajné porušení ustanovení Úmluvy a Protokolů k ní jinou Vysokou smluvní stranou.

Článek 34 - Individuální stížnosti

Soud může přijímat stížnosti od každé fyzické osoby, nevládní organizace nebo skupiny jednotlivců považujících se za oběti v důsledku porušení práv přiznaných Úmluvou a Protokoly k ní jednou z Vysokých smluvních stran. Vysoké smluvní strany se zavazují, že nebudou nijak bránit účinnému výkonu tohoto práva.

Článek 35 - Podmínky přijatelnosti

1. Soud se může věcí zabývat až po vyčerpání všech vnitrostátních opravných prostředků podle všeobecně uznávaných pravidel mezinárodního práva a ve lhůtě šesti měsíců ode dne, kdy bylo přijato konečné rozhodnutí.
2. Soud se nebude zabývat žádnou individuální stížností předloženou podle článku 34, která je
 - a) anonymní, nebo
 - v podstatě stejná jako stížnost již předtím projednávaná Soudem anebo
 - b) již předložená jinému mezinárodnímu vyšetřovacímu nebo smířicímu orgánu a pokud neobsahuje žádné nové důležité skutečnosti.
3. Soud prohlásí za nepřijatelnou každou individuální stížnost předloženou podle článku 34, kterou pokládá za neslučitelnou s ustanoveními Úmluvy nebo Protokolů k ní, zjevně nepodloženou nebo za zneužívající právo podat stížnost.
4. Soud zamítne každou stížnost, kterou považuje za nepřijatelnou podle tohoto článku. Může tak učinit v kterémkoliv stadiu řízení.

Článek 36 - Intervence třetí strany

1. Vysoká smluvní strana, jejímž státním příslušníkem je stěžovatel, má ve všech případech projednávaných před senátem nebo Velkým senátem právo předložit písemná vyjádření a účastnit se slyšení.
2. Předseda Soudu může v zájmu řádného výkonu spravedlnosti vyzvat každou Vysokou smluvní stranu, která není stranou v řízení, nebo každou dotčenou osobu, která není stěžovatelem, aby předložily písemná vyjádření nebo se účastnily slyšení.

Článek 37 - Vyškrtnutí stížností

1. Soud může v kterémkoliv stadiu řízení rozhodnout o vyškrtnutí stížnosti ze svého seznamu případů, jestliže okolnosti vedou k závěru, že
 - a) stěžovatel netrvá na své stížnosti, nebo
 - b) věc již byla vyřešena, nebo
 - c) z jakéhokoliv jiného Soudem zjištěného důvodu již nadále není důvodné pokračovat v posuzování stížnosti.

Soud však pokračuje v posuzování stížnosti, vyžaduje-li to dodržování lidských práv zaručených Úmluvou a Protokoly k ní.

2. Soud může rozhodnout o navrácení stížnosti do svého seznamu případů, jestliže se domnívá, že okolnosti takový krok odůvodňují.

Článek 38 - Posouzení případu a řízení

o smírném urovnání

1. Jestliže Soud uzná stížnost jako přijatelnou,
 - a) za účelem zjištění skutečností pokračuje v projednávání případu společně se zástupci stran, a je-li to zapotřebí, provede šetření, pro jehož účinné provedení poskytnou zúčastněné státy všechny nezbytné prostředky, poskytuje všestrannou pomoc zúčastněným stranám s cílem dosáhnout
 - b) smírného urovnání záležitosti na základě dodržování lidských práv, jak jsou stanovena Úmluvou a Protokoly k ní.
2. Řízení vedené podle odstavce 1 b) je důvěrné.

Článek 39 - Dosažení smírného urovnání

Je-li dosaženo smírného urovnání, vyškrtne Soud případ ze svého seznamu formou rozhodnutí, které se omezí na stručné vyličení skutečností a přijatého řešení.

Článek 40 - Veřejnost slyšení

a přístup k dokumentům

1. Slyšení jsou veřejná, pokud Soud z důvodu výjimečných okolností nerozhodne jinak.
2. Dokumenty uložené u vedoucího kanceláře jsou přístupné veřejnosti, pokud předseda Soudu nerozhodne jinak.

Článek 41 - Spravedlivé zadostiučinění

Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přizná Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.

Článek 42 - Rozsudky senátu

Rozsudky senátu se stávají konečnými v souladu s ustanoveními článku 44 odst. 2.

Článek 43 - Postoupení Velkému senátu

1. V tříměsíční lhůtě ode dne rozsudku senátu mohou strany případu požádat ve výjimečných případech o postoupení případu Velkému senátu.
2. Kolegium pěti soudců Velkého senátu žádosti vyhoví, jestliže případ vyvolává závažnou otázku týkající se výkladu nebo použití Úmluvy nebo Protokolů k ní nebo závažný problém obecného významu.
3. Pokud porota žádost přijme, Velký senát o případu rozhodne formou rozsudku.

Článek 44 - Konečnost rozsudku

1. Rozsudek Velkého senátu je konečný.
2. Rozsudek senátu se stane konečným,
 - a) jakmile strany prohlásí, že nebudou žádat o postoupení případu Velkému senátu, nebo
 - b) po uplynutí tříměsíční lhůty ode dne vynesení rozsudku, jestliže nebylo požádáno o postoupení případu Velkému senátu, nebo
 - c) jakmile kolegium soudců Velkého senátu zamítne žádost podle článku 43.
3. Konečný rozsudek se zveřejní.

Článek 45 - Odůvodnění rozsudku a rozhodnutí

1. Rozsudky a rozhodnutí o přijatelnosti nebo nepřijatelnosti stížnosti musí být zdůvodněny.
2. Jestliže rozsudek nebo jeho část nevyjadřuje jednomyslný názor soudců, je každý soudce oprávněn připojit k němu svůj odlišný názor.

Článek 46 - Závaznost a výkon rozsudku

1. Vysoké smluvní strany se zavazují, že se budou řídit konečným rozsudkem Soudu ve všech případech, jichž jsou stranami.
2. Konečný rozsudek Soudu se doručuje Výboru ministrů, který dohlíží na jeho výkon.

Článek 47 - Posudky

1. Soud může na žádost Výboru ministrů vydávat posudky o právních otázkách týkajících se výkladu Úmluvy a Protokolů k ní.
2. Takové posudky se nesmí zabývat otázkami, které se vztahují k obsahu nebo rozsahu práv či svobod stanovených v hlavě I Úmluvy a v Protokolech k ní, ani jinými otázkami, které by Soud nebo Výbor ministrů mohly posuzovat v důsledku jakéhokoliv řízení, jež může být zahájeno v souladu s Úmluvou.
3. Rozhodnutí Výboru ministrů požádat o posudek Soud vyžaduje většinu hlasů zástupců oprávněných zasedat ve Výboru.

Článek 48 - Poradní pravomoc Soudu

Soud rozhodne, zda žádost o posudek podaná Výborem ministrů spadá do jeho pravomoci stanovené v článku 47.

Článek 49 - Odůvodnění posudků

1. Soud svůj posudek odůvodní.
2. Jestliže posudek nevyjadřuje zcela nebo částečně jednomyslný názor soudců, má každý soudce právo k němu připojit svůj vlastní názor.
3. Posudky Soudu se zasílají Výboru ministrů.

Článek 50 - Výlohy Soudu

Výlohy Soudu hradí Rada Evropy.

Článek 51 - Výsady a imunity soudců

Soudci požívají během výkonu svých funkcí výsad a imunit uvedených v článku 40 Statutu Rady Evropy a v dohodách na jeho základě uzavřených."

Článek 2

1. Hlava V Úmluvy se stává hlavou III Úmluvy; článek 57 Úmluvy se stává článkem 52 Úmluvy; články 58 a 59 Úmluvy se vypouští a články 60 až 66 Úmluvy se stávají články 53 až 59 Úmluvy.
2. Hlava I Úmluvy se nazývá "PRÁVA A SVOBODY" a nová hlava III Úmluvy se nazývá "RŮZNÁ USTANOVENÍ". Články 1 až 18 a nové články 52 až 59 Úmluvy se opatřují nadpisy uvedenými v Příloze tohoto protokolu.
3. V novém článku 56 odst. 1 se slova "podle odstavce 4 tohoto článku" vkládají za slovo "bude"; v odstavci 4 se slova "Komise k tomu, aby přijímala stížnosti" a "podle článku 25 této Úmluvy" nahrazují slovy "Soudu k tomu, aby přijímal stížnosti" a "podle ustanovení článku 34 Úmluvy". V novém článku 58 odst. 4 se slova "podle ustanovení článku 63" nahrazují slovy "článek 56".

4. Protokol k Úmluvě se pozměňuje takto:

- a) články se opatřují nadpisy uvedenými v Příloze ke stávajícímu protokolu;
- b) v článku 4 poslední větě se slova "článku 63" nahrazují slovy "článku 56".

5. Protokol č. 4 se pozměňuje takto:

- a) články se opatřují nadpisy uvedenými v Příloze ke stávajícímu protokolu; v článku 5 odst. 3 se slova "článku 63" nahrazují slovy "článku 56"; vkládá se nový odstavec 5 tohoto znění:
- b) "5. Každý stát, jenž učinil prohlášení v souladu s odstavcem 1 nebo 2 tohoto článku, může kdykoliv později prohlásit jménem jednoho nebo více území, jichž se prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu přijímat stížnosti od jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy ve vztahu k článkům 1 až 4 tohoto protokolu nebo ke kterémukoliv z nich.";
- c) odstavec 2 článku 6 se vypouští.

6. Protokol č. 6 se pozměňuje takto:

- a) články se opatřují nadpisy uvedenými v Příloze ke stávajícímu protokolu;
- b) v článku 4 se slova "podle článku 64" nahrazují slovy "podle článku 57".

7. Protokol č. 7 se pozměňuje takto:

- a) články se opatřují nadpisy uvedenými v Příloze ke stávajícímu protokolu;
v článku 6 odst. 4 se slova "článku 63" nahrazují slovy "článku 56" a vkládá se nový odstavec 6 následujícího znění:
- b) "6. Každý stát, jenž učinil prohlášení v souladu s odstavcem 1 nebo 2 tohoto článku, může kdykoliv později prohlásit jménem jednoho nebo více území, jichž se prohlášení týká, že uznává pravomoc Soudu přijímat stížnosti od jednotlivců, nevládních organizací nebo skupin jednotlivců podle ustanovení článku 34 Úmluvy ve vztahu k článkům 1 až 5 tohoto protokolu nebo ke kterémukoliv z nich.";
- c) odstavec 2 článku 7 se vypouští.

8. Protokol č. 9 se zrušuje.

Článek 3

1. Tento protokol je otevřen podpisu členskými státy Rady Evropy, které podepsaly Úmluvu a které mohou vyjádřit svůj souhlas být jí vázány

- a) podpisem bez výhrady ratifikace, přijetí nebo schválení; nebo
- b) podpisem s výhradou ratifikace, přijetí nebo schválení, po kterém následuje ratifikace, přijetí nebo schválení.

2. Ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení budou uloženy u generálního tajemníka Rady Evropy.

Článek 4

Tento protokol vstoupí v platnost prvním dnem měsíce následujícího po uplynutí jednoho roku ode dne, kdy všechny strany Úmluvy vyjádřily svůj souhlas být vázány protokolem v souladu s ustanovením článku 3. Volby nových soudců se mohou uskutečnit a všechny další nezbytné kroky za účelem ustavení nového Soudu mohou být učiněny v souladu s ustanoveními tohoto protokolu počínaje dnem, kdy všechny strany Úmluvy vyjádřily svůj souhlas být vázány protokolem.

Článek 5

1. Funkční období soudců, členů Komise, vedoucího kanceláře a zástupce vedoucího kanceláře vyprší v den vstoupení tohoto protokolu v platnost, aniž by byla dotčena ustanovení odstavců 3 a 4 níže.

2. Stížnostmi, které k datu vstupu tohoto protokolu v platnost nebyly Komisí prohlášeny za přijatelné, se bude zabývat Soud v souladu s ustanoveními tohoto protokolu.

3. Stížnostmi, které k datu vstupu tohoto protokolu v platnost byly prohlášeny za přijatelné, se budou zabývat členové Komise v období jednoho roku poté. Veškeré stížnosti, jejichž posuzování nebylo ukončeno v uvedené lhůtě, budou předány Soudu, který se jimi bude zabývat jako stížnostmi přijatelnými v souladu s ustanoveními tohoto protokolu.

4. Co se týče stížností, k nimž Komise po vstoupení tohoto protokolu v platnost přijala zprávu v souladu s původním článkem 31 Úmluvy, tato zpráva se předá stranám, které nejsou oprávněny ji zveřejnit. V souladu s ustanoveními použitelnými před vstupem tohoto protokolu v platnost může být případ předán Soudu. Kolegium soudců Velkého senátu určí, zda jeden ze senátů nebo Velký senát o případu rozhodne. Rozhoduje-li o případu senát, jeho rozhodnutí je konečné. Případy, které nebyly předány Soudu, projedná Výbor ministrů v souladu s ustanoveními původního článku 32 Úmluvy.

5. Případy projednávané Soudem, které nebyly rozhodnuty ke dni vstupu tohoto protokolu v platnost, se předají Velkému senátu Soudu, který je projedná v souladu s ustanoveními tohoto protokolu.

6. Případy projednávané Výborem ministrů, které nebyly podle původního článku 32 Úmluvy uzavřeny ke dni vstupu tohoto protokolu v platnost, dokončí Výbor ministrů v souladu s tímto článkem.

Článek 6

Učinila-li Vysoká smluvní strana prohlášení, kterým uznává pravomoc Komise nebo jurisdikci Soudu podle původního článku 25 nebo 46 Úmluvy ve vztahu k věcem vzniklým nebo založeným na skutečnostech, jež se staly po takovém prohlášení, zůstane toto omezení v platnosti pro jurisdikci Soudu podle tohoto protokolu.

Článek 7

Generální tajemník Rady Evropy oznámí členským státům Rady:

- a) každý podpis;
- b) uložení každé ratifikační listiny nebo listiny o přijetí nebo schválení;
- c) datum vstupu tohoto protokolu nebo kteréhokoliv jeho ustanovení v platnost v souladu s článkem 4;
- d) každý jiný úkon, oznámení nebo sdělení týkající se tohoto protokolu.

Na důkaz tohoto níže podepsaní, kteří k tomu byli řádně zmocněni, podepsali

tento protokol.

Dáno ve Štrasburku dne 11. května 1994, v angličtině a francouzštině, přičemž obě znění mají stejnou platnost, v jednom vyhotovení, které bude uloženo v archivu Rady Evropy. Jejich ověřené kopie zašle generální tajemník Rady Evropy všem členským státům Rady Evropy.

Názvy článků, které budou včleněny do znění Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a protokolů k ní

Článek 1 - Povinnost respektovat lidská práva

Článek 2 - Právo na život

Článek 3 - Zákaz mučení

Článek 4 - Zákaz otroctví a nucené práce

Článek 5 - Právo na svobodu a osobní bezpečnost

Článek 6 - Právo na spravedlivý proces

Článek 7 - Zákaz trestu bez zákona

Článek 8 - Právo na respektování rodinného a soukromého života

Článek 9 - Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání

Článek 10 - Svoboda projevu

Článek 11 - Svoboda shromažďování a sdružování

Článek 12 - Právo uzavřít manželství

Článek 13 - Právo na účinné opravné prostředky

Článek 14 - Zákaz diskriminace

Článek 15 - Odstoupení od závazků v případě ohrožení

Článek 16 - Omezení politické činnosti cizinců

Článek 17 - Zákaz zneužití práv

Článek 18 - Ohraničení možnosti omezení práv

* * *

Článek 52 - Žádost generálního tajemníka

Článek 53 - Ochrana zaručených lidských práv

Článek 54 - Pravomoci Výboru ministrů

Článek 55 - Vyloučení jiného způsobu urovnání sporu

Článek 56 - Územní působnost

Článek 57 - Výhrady

Článek 58 - Vypovězení

Článek 59 - Podpis a ratifikace

Protokol

Článek 1 - Ochrana vlastnictví

Článek 2 - Právo na vzdělání

Článek 3 - Právo na svobodné volby

Článek 4 - Územní působnost

Článek 5 - Vztah k Úmluvě

Článek 6 - Podpis a ratifikace

Protokol č. 4

Článek 1 - Zákaz uvěznění pro dluh

Článek 2 - Svoboda pohybu

Článek 3 - Zákaz vyhoštění státních občanů

Článek 4 - Zákaz kolektivního vyhoštění cizinců

Článek 5 - Územní působnost

Článek 6 - Vztah k Úmluvě
Článek 7 - Podpis a ratifikace

Protokol č. 6

Článek 1 - Zákaz trestu smrti
Článek 2 - Trest smrti v době války
Článek 3 - Zákaz odstoupení
Článek 4 - Zákaz výhrad
Článek 5 - Územní působnost
Článek 6 - Vztah k Úmluvě
Článek 7 - Podpis a ratifikace
Článek 8 - Vstup v platnost
Článek 9 - Úkoly deponitáře

Protokol č. 7

Článek 1 - Procesní záruky týkající se vyhoštění cizinců
Článek 2 - Právo na odvolání v trestních věcech
Článek 3 - Odškodnění za nezákonné odsouzení
Článek 4 - Právo nebýt souzen nebo trestán dvakrát
Článek 5 - Rovnost mezi manželi
Článek 6 - Územní působnost
Článek 7 - Vztah k Úmluvě
Článek 8 - Podpis a ratifikace
Článek 9 - Vstup v platnost
Článek 10 - Úkoly deponitáře

Staženo dne 10. 11. 2014

<http://beck->

online.cz/bo/chapterviewdocument.seam?documentId=onrf6mjzhez6mrqhexgg3b
vfuz.